

Војнопензионерске теме и дилеме

О НАМА ЈЕ РЕЧ

Основни правац деловања организације у наредном периоду биће статусна питања војних пензионера, закинута права, пензије које нису у складу са прописима, војно здравство које није на потребној висини, стамбена проблематика која је све тежа (уместо да буде обрнуто), неговање слободарства, војничких традиција, здравог духа, културних потреба, другарства и све друго што је у жижи интересовања пензионисаних подофицира и официра

Редовни избори у Удружењу војних пензионера Србије се захуктавају. До 16. марта биће завршени у месним, да би до 6. маја се одвијали на нивоу општинских/градских организација. Према календару изборних активности Скупштина УВПС биће одржана, како је фиксирано, 9. јуна. Тада ће бити изабрани председник и потпредседник УВПС, чланови Главног одбора Скупштине УВПС и председник, потпредседник и чланови Надзорног одбора Скупштине УВПС.

Према одредбама Статута УВПС месна организација формира скупштину, бира председника, потпредседника организације, чланове месног одбора, чланове скупштине општинске – градске организације УВПС, поверенике у издвојеним насељима и већим зградама. Предлаже кандидате за органе на нивоу своје организације, општинске – градске и за органе Удружења у целини.

Општинска, односно градска организација формира скупштину у складу са чланом 25. Статута УВПС, која бира председника, потпредседника организације, чланове општинског – градског одбора, председника, потпредседника и чланове надзорног одбора. Скупштина општинске – градске организације бира чланове Скупштине УВПС и предлаже кандидате за председника, потпредседника УВПС и председника Надзорног одбора и чланове Главног одбора и Надзорног одбора Скупштине УВПС и Извршног одбора Главног одбора.

Скупштина УВПС формира се од изабраних чланова у општинским – градским организацијама у складу са утврђеним критеријумима. Скупштина Удружења бира председника, потпредседника Удружења, чланове главног одбора, председника, потпредседника и чланове Надзорног одбора.

Критеријумом за избор чланова органа Удружења војних пензионера Србије одређен је број чланова Скупштине УВПС по општинским-градским организацијама који је дефинисан критеријумом тако да се на сваких 300 чланова УВПС бира по један члан скупштине. Организације које имају мање од 300 чланова бирају по једног члана скупштине УВПС. Струковна Удружења која имају својство колективног члана УВПС, бирају по једног члана Скупштине УВПС. Број кандидата за чланове Главног одбора, које ће изабрати Скупштина УВПС, такође је одређен критеријумом, то јест будући састав Главног одбора имаће, вероватно, 24 члана, од чега су њих четири по функцији. Критеријумом је предвиђено да се на сваких 1.300 чланова предложи по један кандидат, па је у том смислу извршено и груписање општинских/градских организација УВПС, на територијал-

ном принципу, како би предложени кандидати заступао више организација УВПС.

Конститутивна седница Главног одбора Скупштине УВПС биће одржана по завршетку седнице Скупштине УВПС, на којој треба изабрати председника, потпредседника и чланове Извршног одбора ГлОд Скупштине УВПС. Конститутивна седница Надзорног одбора, како је регулисано, биће одржана такође по завршетку седнице Скупштине УВПС, на којој ће бити изабран потпредседник одбора.

Изборни циклус се одвија под непосредним утицајем вируса корона, што ће рећи да се тај процес спроведи уз строге противепидемијске мере, укључујући и комбиновани начин изјашњавања чланова – непосредно на седницама са смањеним бројем присутних и дописним, односно телефонским путем. Уколико епидемиолошка ситуација буде дозвољавала да се избори организују и спроведу на устален начин, а вероватно хоће, може се очекивати да предстојећи део активности пружи објективнију слику стања у организацији, јер ће чланови демократски моћи да се изјасне о свим важним питањима војнопензионерске популације.

У досадашњем току изборних активности преовлађује уверење да не треба мењати људе који руководе организацијом, јер је пандемија оставила последице, па сада треба у новом узлету повратити стари сјај организације и припремити је за нове изазове. Уз то опредељење јасно је предочен став да на свим нивоима треба предузети све што је потребно за довођење нових кадрова, свежих снага које ће бити локомотива УВПС. Одговорност за обезбеђење одговарајућих кадрова лежи управом на садашњим нивоима организовања од основне базе, па до врха Удружења.

Основни правац деловања организације у наредном периоду биће статусна питања војних пензионера, закинута права, пензије које нису у складу са прописима, војно здравство које није на потребној висини, стамбена проблематика која је све тежа, уместо да буде обрнуто, неговање слободарства, војничких традиција, здравог духа, културних потреба, другарства и све друго, што је у жижи интересовања пензионисаних подофицира и официра.

Најважнија споредна ствар војних пензионера је простор за окупљање. Док су деловали домови војске у готово свим гарнизонима, тај проблем није био изражен. После драстичног смањења наше војске, већина домова ВС је продата, тако да војни пензионери немају где да се окупе. Посебно је критична ситуација у Београду јер би на свакој од општина требало имати простор за окупљање војних пензионера. Постоје слободни простори, Удружење се

неколико пута обраћало Министарству одбране да уступи празне просторије за рад УВПС, али су одговори чиновника били да то може да се реализује само применом комерцијалних принципа. А то је одвише скупо.

Пре две-три године у Министарству одбране је прокламоване активности на плану бриге о људима у систему одбране. Наиме, држава води рачуна о будућим старешинама док се школују за изабрано занимање. Потом, током радног века, континуирано брине о стандарду, здравственом обезбеђењу, стамбеним и културним потребама активних старешина, и да не набрајамо о чему све још. Тада је речено да држава брине о онима који су је бранили и када оду у пензију. Разуме се, то се нарочито односи на геронтолошки центар који би једног дана требало да осване у београдској Карабурми. Можда и у Нишу, Новом Саду и још неком граду. Међутим, готово ништа није речено о просторима за окупљање пензионера, где би могло да се и даље гаји војничко другарство које је било један од важних извора морала у мирнодопским и ратним јединицама. Потребно је само више добре воље, па би војни пензионери могли да имају миран кутак, где би могли да одиграју шах и попију кафу.

По природи ствари о војним пензионерима би бригу требало преваасходно да води Управа за традицију, стандард и ветеране. Због тога би ваљало успоставити непосредније везе са том управом, како би се прецизније и дубље дефинисали проблеми војнопензионерске популације и учинило све оно што би значило системско решење за конкретне активности на том плану. Значајна надлежност припада Фонду за СОВО и Републичком фонду здравственог осигурања. Не треба заобићи ни Управу за војно здравство МО.

Статистика указује да се број војних пензионера рапидно смањује због природног одлива. Нека истраживања говоре да војни пензионери у односу на цивилне живе, просечно, десетак година краће. То је резултат тешког занимања препуног стреса, опасних ситуација, штетног деловања на здравље и других спољних и унутрашњих фактора. С правом се очекује да држава то на неки начин прецизно утврди, верификује, валоризује и примени на најбољи начин. Организацијски делови ВМА у виду института могли би на научној основи да истраже феномен војних пензионера и да то предоче државном врху који, уз друге обавезе, брине и о пензионисаним браниоцима Отаџбине.

Држава и те како дугује војним пензионерима.

Звонимир ПЕШИЋ

Бивши војник и његов командант

Сусрет министра одбране са негдашњим командантом

НАВИРАЛА СЕЋАЊА

У склопу радне посете гарнизону Нови Сад и Регионалном центру Министарства одбране (18. фебруара), министар одбране др Небојша Стефановић је посетио Градски одбор Удружења војних пензионера Србије у Новом Саду. Сазнавши да је председник Градског одбора УВПС Милорад Орељ, који је у време служења војног рока министар одбране био командант 12. батаљона везе, у којој је служио војни рок, др Небојша Стефановић је пожелео да се сусретне са својим бившим командантом.

Министар одбране др Небојша Стефановић је служио војни рок у генерацији март 2003. године. Као војник основну обуку је завршио са одличним успехом, па га је командир чете предложио за упућивање на курс командира одељења. О каквом се војнику радило говори и чињеница да су органи команде предлагали да буде курир команданта батаљона, али је у интересу јединице успешно завршио курс командира одељења и у другом делу војног рока са својим претпостављеним старешинама учествовао у обуци и васпитању младих војника.

У срданом и непосредном разговору министар одбране је казао да се радо сећа свог служења војног рока, другарства које је владало и сјајним међуљудским односима између војника и са претпостављенима. Истакла је да је командант налазио времена за старешине и војнике и успешно прилагођавао обавезе и задатке према особинама и могућностима потчињених. Председник Градског одбора (ГО) УВПС Нови Сад Милорад Орељ захвалио је министру одбране на бираним речима, нагласивши да су војници као Небојша Стефановић и старешински кадар допринели да јединица буде једна од најбољих у Новосадском корпусу.

Колико се везао за јединицу, министар је показао констатацијом да после основне обуке није желео да оде у премештај у Београд, иако је то могао, јер су војници након обуке упућивани у тај гарнизон на даље служење војног рока.

На крају сусрета председник ГО УВПС Нови Сад је изразио задовољство што је министар одбране нашао времена да посети Градски одбор и што је до овог сусрета дошло 19 година после одслужења војног рока садашњег министра одбране. Похвално се изразио о разумевању које начелник Регионалног центра МО Нови Сад пуковник Миодраг Надлачки има за војне пензионере у Новом Саду.

М. Бајић

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ДРЖАВНОСТИ

Поводом Дана државности Републике Србије 15. фебруара градоначелник Крушевца Јасмина Палуровић и председник Скупштине града Предраг Вукићевић положили су венац на Споменик косовским јунацима.

Венце су положили и начелник Расинског управног округа Иван Анђелић, делегација Команде гарнизона са пуковником Радетом Рњаковићем на челу, делегација Резервних војних старешина, СУБНОР-а, Ратних војних инвалида, Удружење српско-руског пријатељства, Удружење војних пензионера, Удружења за неговоње слободарских традиција, Удружење „Бојево братство“ и други.

Дан државности Србије обележава се у знак сећања на 15. фебруар 1804. године, када је на верски празник Срећење, под вођством Карађорђа, у Орашцу, почео Први српски устанак, борба за ослобођење од вишевековног робовања под Турцима.

До доношења Срећењског Устава довела је Милетина буна против Милоша Обреновића и његовог управљања кнежевинам. На захтев кнеза, Устав је написао његов секретар Димитрије Давидовић, а кнез га је обнародовао 15. фебруара 1835. године у Крагујевцу. Потписали су га представници 15 окружја, а и представници Српске православне цркве и Државног савета.

Срећењски устав био је један од првих демократских устава у свету, а у својој суштини био је либералан. Донео је право на законито суђење, слободу кретања и настањивања, својинска права и друге слободарске институције попут начела независног судства.

Срећење је за Дан државности Србије проглашено 10. јула 2001. године.

Мр А. Симоновски

Представници града приликом полагања венца

Удружење pilota и падобранаца престаје са радом

ФОРМИРАНО НОВО УДРУЖЕЊЕ

Согласно одлукама ванредне конференције Удружења пензионисаних војних pilota и падобранаца (УПВЛПС) од 5. новембра 2019. године, 22. новембра 2021. године „Полазећи од дате оцено да је стање у УПВЛПС доведено до минимума опстанка и да су исцрпљени кадровски и материјални потенцијали, ванредна скупштина, у складу са Статутом УПВЛПС, члан 12,13, и 28, став први, одлучила је да УПВЛПС престане са радом као правно лице и да се у том смислу брише из регистра АПР.“

По законској процедури, покренут је поступак и 31. децембра АПР је донела решење (БУ 9935/2021) да се УПВЛПС брише из регистра удружења као правно лице, почев од назначеног датума. Престаје функција председни-

ку Златомиру Грујићу као овлашћеном лицу. Решење је званично објављено на сајту АПР.

На ванредној конференцији 22. новембра 2021. године, такође је закључено: „Уколико чланови УПВЛПС, а на основу тридестогодишњег искуства покажу интересовање за даље дружење и активност у неговоњу ваздухопловних традиција, могу да наставе рад као неформална група грађана или да се укључе у рад неког сродног ваздухопловног удружења.“ Таква идеја је подржана као реална и оптимална у постојећим условима. Истовремено закључено је да радом удружења под називом „ВЕТЕРАНИ РВ и ПВО – УДРУЖЕЊЕ ПЕНЗИОНИСАНИХ ВОЈНИХ ЛЕТАЧА СРБИЈЕ“ руководи управни одбор у саставу: Милорад Башарагин, председник; Милан Ракић секретар и Саша Јовановић организатор, до доношења даљних одлука о организовању и деловању. Седиште удружења је на истој адреси, а устаљене активности се проводе по програму раду до доношења новог програма и статуса. Управни одбор ће одредити време одржавања састанака и динамику рада. 3. Г

Осма седнице Скупштине ВВОСС

ИЗАБРАН НОВИ ПРЕДСЕДНИК

Минутом ћутања одата је пошта преминулим члановима

У Дому ВС 22. фебруара одржана је 8. седница Скупштине Удружења ветерана војнообавештајне службе. На почетку рада Скупштине интонирана је химна Републике Србије, а потом је госте поздравио генерал-пуковник у пензији Бранко Крга, председник Скупштине Удружења. Одата је и пошта преминулим члановима између две седнице Скупштине.

Генерал-мајор Зоран Стојковић, директор Војнообавештајне агенције поздравио је присутне у име чланова ВВОА и пожелео успешан рад. Изразио је задовољство што присуствује скупу и поручио је да ВВОА цени рад удружења. Бившим колегама пожелео је добро здравље и породичну срећу.

Државни секретар у Министарству за рад, запошљавање бораца и социјална питања Миодраг Капор истакао да није добар одзив чланова у остваривању статуса бор-

ца. Апеловао је да се не одуговлачи са пријавама и стицањем статуса борца, јер то директно утиче на стицање статуса удружења од посебног значаја.

Председник Скупштине Клуба генерала и адмирала Србије генерал-потпуковник у пензији Миломир Миладиновић, је изразио је захвалност на позиву и истакао да Клуб сарађује са Удружењем на многим пољима. Присутне су поздравили председник Удружења пријатељи 72. специјалне бригаде генерал-мајор у пензији Милорад Ступар, члан председништва СУБНОР-а Србије Томислав Миленковић, председник СОРВСС Милојко Николић, пуковник у пензији и председник ИО Удружења ветерана органа безбедности и војне полиције пуковник у пензији Благоје Љубисављевић.

Скупштином је председавало радно председништво у којем су били Бранко Крга, Радослав Шкорић, Градимир

Јовановић и Бранко Милова-новић.

На седници су усвојене измене Статута које изнудио вирус корона, а реч је о броју присутних на седницама Скупштине и начину одлучивања. Извештај о раду поднео је председник Управног одбора Радослав Шкорић.

За председника Скупштине изабран је генерал-потпуковник у пензији Јован Милановић, а за заменика председника Скупштине Радослав Шкорић. За састав Управног одбора предложено је 11 кандидата. Градимир Јовановић изложио је План рада Удружења за 2022. годину.

Новоизабрани председник Скупштине Јово Милановић је захвалио на указаном поверењу, нагласио да је битно одржати континуитет рада удружења, те да је свака сугестија чланова која унапређује рад добродошла.

Г. Ј.

Избори у београдској организацији**ПОДРШКА РУКОВОДСТВУ**

У Општинској организацији УВПС Вождовац – Савски венац завршени су избори на нивоу месних организација. Избори су одржани дописним путем. Све месне организације, на предлог Општинског одбора, доне-

ле су одлуку да комплетно руководство УВПС остане у истом саставу и у наредном мандату.

Делегатима је упућен материјал за дописну седницу Скупштине на нивоу општинске организације. По завршетку гласања биће достављен детаљан извештај.

Руководећи се досадашњим успешним радом руководства УВПС, на седници Општинског одбора Вождовац – С. венац, донета је одлука, да руководство УВПС и у наредном мандату остане на истим функцијама. Д. Д.

Додела социјалне и хуманитарне помоћи у јануару 2022. године

ДА ПРЕБРОДЕ ТЕШКОЋЕ

На основу Правилника о социјалној и хуманитарној помоћи Удружења војних пензионера Србије, Извршни одбор, на седници одржаној 1. фебруара 2022. године, размотрио је захтеве достављене у јануару 2022. године, и на основу прописаних критеријума и испуњених услова, донео је одлуке о додели једнократне социјалне и хуманитарне помоћи:

А) Материјално стање

На основу члана 5. а у вези са чланом 4. став 1. тачка 1. Правилника

ОпОр Смедерево РД: 36.000,00 – по члану 8.85,14 динара;
ОпОр Смедерево АГ: 31.000,00 – по члану 10.095,00 динара;
ОпОр Ниш СВ: 31.000,00 – по члану 13.546,22 динара;
ОпОр Нови Београд ДР: 36.000,00 – по члану 10.246,26 динара;
ОпОр Нови Београд ПМ: 36.000,00 – по члану 17.443,30 динара;
ОпОр Ужице МВ: 36.000,00 – по члану 6.081,36 динара;
ОпОр Суботица СР: 36.000,00 – по члану 11.888,01 динара;
ОпОр Лесковац ИД: 36.000,00 – по члану 6.868,82 динара;
ОпОр Лесковац РГ: 36.000,00 – по члану 6.858,90 динара;
ОпОр Краљево ИД: 36.000,00 – по члану 17.135,68 динара;

Б) Здравствено збрињавање

На основу члана 5.а у вези са чланом 4. став 1. тачка 2. и члана 3. став 2. Правилника, без ограничења по издржаваном члану.

ОпОр Нови Београд ГЛ: 20.000,00
ОпОр Панчево НД: 25.000,00 –
ОпОр Панчево МЖ: 15.000,00 –
ОпОр Смедерево ДУ: 20.000,00 –
ОпОр Земун ВМ: 20.000,00 –
ОпОр Чукарица БН: 10.000,00 –
ОпОр Нови Београд ЈТ: 20.000,00
ОпОр Нови Београд РБ: 15.000,00
ОпОр Земун НД: 15.000,00 –
ОпОр Нови Београд СТ: 25.000,00
ОпОр Нови Београд БП: 25.000,00
ОпОр Нови Београд ГГ: 25.000,00
ОпОр Нови Београд СГ: 25.000,00
ОпОр Нови Београд ММ: 25.000,00

Новчана средства су уплаћена на текуће рачуне 4. фебруара 2022. године.

Захтеви који буду достављени од 1. до 28. фебруара 2022. године биће решавани почетком марта 2022. године.

Извршни одбо

Бригадни генерал
Радивоје Анђелковић

Делегација УВПС у Управи за војно здравство МО

УЗ ДИЈАЛОГ ПРЕМА БОЉИТКУ

Кроз које све изазове пролази војно здравство, шта учинити да се здравствено обезбеђење које је, према оценама дела корисника услуга, делимично посустало подигне на виши ниво и како разрешити проблеме војних пензионера и чланова њихових породица, биле су само неке од тема које је покренула делегација УВПС приликом сусрета са првим старешином војног здравства

Проблеми војног здравства, нарочито они проузроковани поражавајућим дејством пандемије вируса ковид 19, били су опредељујући да Удружење војних пензионера Србије затражи разговор са челним човеком те за војне пензионере вероватно најзначајније институције. Начелник Управе за војно здравство бригадни генерал Радивоје Анђелковић примио је 25. фебруара делегацију УВПС у којој су били председник Љубомир Драгањац, председник Извршног одбора ГО Зоран Вучковић, члан Извршног одбора ГО задужен за област здравства Славољуб Сталетовић и главни и одговорни уредник „Војног ветерана“ Звонимир Пешић.

Сусрет са генералом Анђелковићем био је први непосредни сусрет и дијалог са званичницима из војног здравства у последње више од две године. Као што је познато, пре него је обичаје прекинуо смртоносни вирус, чланови Главног одбора УВПС и представници војног здравства на секундарном и терцијалном нивоу, редовно су се састајали да би анализирали ту област и проналазили начине да се горући проблеми војних осигураника реше. Управо истичу две године од када светом зацарио вирус ковид 19, који се јављао у неколико таласа, сејући смрт и остављајући последице на здравље оних који преживе.

С обзиром на то да је пандемија у извесној мери попустила, Удружење

Представници УВПС у разговору са начелником Управе за војно здравство МО

се одлучило да искористи повољније услове и покуша да реши проблеме својих чланова и уопште војнопензионерске популације, па је затражило разговор са челником војноздравствене система.

Изазов времена

Да би се лакше водио дијалог, у УВПС су припремљене тезе којима се осликава актуелна ситуација. Пошло

се од премисе да се последњих година, према мишљењу војнопензионерске популације, војно здравство налази у проблемима. Све теже реализују поједине медицинске процедуре и интервенције (проблеми са уградњом ортопедских помагала, дуго чекање на операције катаракте итд), а у неким областима се у извесној мери осећа заостајање у односу на цивилно здравство.

УВПС је свесно чињенице да је вирус корона заклопио или редуковао многе активности у војном здравству и да су војни осигураници били ускраћени за лечење, неке хируршке интервенције и дијагностичке процедуре. Војни пензионери се не мире са чињеницом, на пример, да је цивилно здравство пре неколико година прешло на систем издавања електронских рецепата, тако да пацијент нема потребе да оде до изабраног лекара по редовну месечну терапију, већ то чини тако што се јави телефоном и када током дана електронским путем, без физичког одласка код лекара, добије рецепте, одлази директно у апотеку по своје лекове. У условима пандемије војни осигураници су се тискали на шалтерима војномедицинских центара, потом испред лекарских ординација, па поново на шалтере, да би се обрели у апотеци за подизање лекова. Тиме су се беспотребно излагали могућностима да се, ни криви ни дужни, заразе вирусом ковид 19.

У многим војноздравственим установама се и даље за исписивање лекарских налаза и терапију употребљавају хемијске оловке и писаће машине. Та чињеница упућује да је војно здравство подсистем у коме се недовољно примењују информационе технологије. Без увезивања свих војноздравствених установа у јединствену информатичку мрежу, нема прецизног праћена здравственог стања војних осигураника и материјалних средстава ангажованих у том процесу.

На основу доступних података и увида у стање ствари кроз визуру корисника здравствених услуга, пензионисане старешине су сведоци да се у војно здравство недовољно улаже. У време када се масовно реконструишу, граде и опремају објекти у цивилном здравству, то није случај са војним медицинским установама. Сматра се да држава треба да издвоји више средстава за војно здравство, посебно зато што оно са цивилним здравственим установама чини јединствени (увезани) здравствени систем Србије.

Вероватно је питање свих питања процес усвајања новог Закона о војном здравству и социјалној заштити војних осигураника. Дуго се чека на његово усвајање. Било је више наговештаја да ће ући у скупштинску процедуру. На снази су параграфи који више нису компатибилни са стварношћу. Много се тога променило а законске одредбе су остале архаичне. Још увек су на снази, наиме, подзаконска акта из 1994. године, која нису усклађена са новим организацијским решењима и потребама војних пензионера, а не прате ни савремене технологије лечења.

Преиспитивање уговора

Било би добро да се под окриљем војног здравства сврстају и цивилна лица на служби у Министарству одбране, односно Војсци Србије. За тако нешто постоје и практични разлози. Наиме, када на боловање оде цивил-

но лице, надређени нема информацију због чега је спречено да ради. Када оде војно лице на боловање, лекар може, примера ради, да упозори команданта да је одређени старешина рецимо нервно лабилан, како би му помогао.

Живот је наметнуо и потребу сагледавања и усклађивања уговора између Фонда за СОВО и РФЗО. Реч је о здравственом обезбеђењу оних осигураника у местима где не постоји војно здравство. Они су, наиме, ослоњени на домове здравља. Према виђењу УВПС требало би у примарни ниво здравствене заштите укључити стоматолошке и лабораторијске услуге, затим транспорт повређених и оболелих од цивилних здравствених установа до војних медицинских установа, а наметне се и решавање проблема војне хитне помоћи и патронажне службе.

Према неким подацима у ВМА се годишње обави више од 230.000 прегледа цивилних осигураника. Од тога се у тој реномираној здравственој установи лечи више од 20.000 цивилних осигураника. У склопу Дијагностичко-поликлиничког центра ВМА обави се више од 280.000 прегледа. Војно здравство тако остварује значајне приходе који се сливају у републички буџет. Сматра се да би та средства требало да се усмере ка Фонду за СОВО, којима би се значајно унапредила здравствена заштита војних осигураника.

У досадашњој пракси се региструје да не постоји додатно упутство о примени склопљеног уговора између РФЗО и Фонда за СОВО. Због тога су многа питања нејасна, па се стварају извесне недоумице:

- Како се решава примена институције изабраног лекара,
- Прописивање лекова када су на снази различите врсте рецепата (папирнати и електронски),
- Упућивање војних осигураника од стране цивилног здравства у војне здравствене установе (војне болнице, ВМА)
- Издавање путних налога,
- Реализација кућне терапије,
- У неким домовима здравља нису отворени здравствени картони за војне осигуранике, па је део војних осигураника практично без евиденције о здравственом стању и начину лечења.

Људскије поступање

Требало би другачије решити једноставније стоматолошке захвате војних осигураника ослоњених на цивилно здравство. Тако на пример осигураник из Зајечара или Пирота, да би извадио оболели зуб, треба да отпутује у Ниш и да се јави у Војну болницу. Путни трошкови су, по свој прилици, већи од цене услуга вађења зуба, а да не говоримо колико се беспотребно малтретира осигураник који путује до Ниша и назад, уз несносне болове у подручју оболелог зуба.

У домен административних проблема спада и то што веома касни реали-

зација рачуна насталих због упућивања на прегледе изван места боравка осигураника, а и рефундација средстава за купљене лекове. Треба упозорити команду јединица и Фонд за СОВО да предузму потребне мере у циљу решавања овог озбиљног проблема јер реализација надокнаде трошкова најчешће касни најмање два месеца.

Када је реч о здравственом осигурању намеће се чињеница да није на одговарајући начин решена помоћ према старијим, болесним и изнемоглим војним пензионерима, због чега се многи осећају запостављеним и напуштеним, што брине друге војне пензионере и професионалне припаднике МО и ВС. За решавање овог проблема значајно је отварање дуго ишчекиваног геронтолошког центра са пропратним службама за унутрашњост. Од надлежних се захтева информација када ће да отпочне са радом геронтолошки центар на Карабурми. Удружење војних пензионера Србије покренуло је иницијативу да се такав центар оформи и у Нишу, уз конкретан предлог који објекат може да послужи у ту сврху, али до сада из Министарства одбране није било одговора.

Помоћ у кући, осим у Београду и Смедереву, не функционише у другим местима. Ова врста помоћи је дефинисана Законом о социјалној заштити, али законска решења нису профункционисала према војним пензионерима.

С обзиром на актуелна војнополитичка догађања треба размотрити модалитете укључивања пензионисаног санитетског особља у обучавање и збрињавање становништва. Тај кадар је добро обучен за област прве и неопходне помоћи, као и масовног збрињавања повређених и оболелих у зони борбених дејстава. Требало би обновити обуку из прве помоћи становништва због могућих ратних операција.

Обрачун са gripом

Већ неколико година упорно се јавља проблем који једноставно може да се реши потезом пера. Наиме, пред сезону грипа одговарајућим актима се регулише вакцинација војних осигураника. Постала је пракса да организацијским решењем обично није у довољној мери дефинисана вакцинација оних осигураника који право на примарну здравствену заштиту остварују у цивилним здравственим установама. Удружење војних пензионера се, суочивши се са проблемом, сваке године обраћа министру одбране захтевајући да се реши вакцинисања осигураника ослоњених на цивилно здравство. Онда се, са закашњењем од месец и по до два месеца, допунским организацијским решењем регулише вакцинација оних осигураника који су ослоњени на цивилно здравство.

Представници УВПС су замолили начелника Управе за војно здравство да се проблеми чије решавање иницира Удружење брже регулишу, чиме би

се показала ефикасност војног здравства. Генералу Анђелковићу је прене-та и идеја да се у свакој од војноздравствених установа одреди особа којој ће се обраћати представници УВПС у решавању ургентних и тешких случајева оболелих војних пензионера. Тек уколико та особа не буде могла да реши проблем, онда би се УВПС обраћало вишим инстанцама.

Има захтева војних пензионера да им се у одређеним случајевима омогући да здравствени проблем, издавањем упута, реше у цивилном здравству. То би био реципроцитет и истоврсно право какво имају цивилни осигураници, јер они често траже и добију упут да се лече на ВМА.

Сматра се да треба решити и превоз војних осигураника који преминуу на ВМА до њиховог пребивалишта у унутрашњости Србије.

Како је дефинисано у обраћању Управи за војно здравство постоји реална потреба да се најмање на шест месеци састану представници војних пензионера са врхом војног здравства како би се анализирано стање у претходном периоду и предложиле мере за унапређење здравственог збрињавања.

Када је реч о информационим технологијама, војно здравство је прво у Србији које је иницирало електронски рецепт, али се потом у реализацији тог пројекта стало. Сада је цивилно здравство у информационим технологијама значајно поодмакло у односу на војну компоненту.

Историја је сведок да је војно здравство у прошлости било локомотива која вуче напред укупно здравство у Србији. Зато у актуелно време треба идентификовати горуће проблеме и учинити све да се постепено превазиђу.

Није све у новцу

У разматрању укупних (не)прилика у војном здравству полазиште би требало да буде анализа здравља војних осигураника. Да би се утврдили параметри, потребно је обавити истраживање. Војни пензионери су, да тако кажемо, најболеснији део осигураника. У тој популацији су веома изражени коморбидитети. Када се утврди стање, требало би онда сачинити стратегију за решавање проблема.

Начелник Управе за војно здравство бригадни генерал Радивоје Анђелковић је већ на почетку обраћања рекао да ко год каже или мисли да у војном здравству нема проблема, није у праву. У војномедицинским установама су запослени свесни свих проблема. Неки траже ургентно решавање а део проблема би се регулисао на дуже стазе, у складу са могућностима и ресурсима војног здравства.

Истовремено, према речима начелника Управе за војно здравство МО, део проблема тражи много шири платформу него што је то војно здравство. Ако се не започне са решавањем проблема, никада се тај процес неће завршити. Потребан је први корак, а он

да све лакше иде. Све треба размотрити много шире, што ће рећи да у процес решавања треба укључити и друге институције и установе, попут Фонда за СОВО, па и Министарства здравља, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и друге институције које се баве правима и збрињавањем војних и цивилних осигураника. Министарство одбране снажно подржава решавање проблема у војном здравству.

„Обично се прича да је једини проблем новац. То је делимично тачно. Ову дужност обављао од јуна прошле године. Суштински, за овај број војних осигураника добијамо довољно новца. Треба само добро дефинисати циљне групе које треба да се збрињавају. Настојимо да набавимо врхунску дијагностичку опрему и да што више ојачамо инфраструктурно. То обухвата и здравствени информациони систем. Уколико би укупна финансијска ситуација била као она прошле године, до марта идуће године бисмо могли да компјутерски повежемо наш здравствени систем. Војни осигураници би требало да имају исти или виши ниво здравствене заштите у односу на остало становништво. Позив војног старешине је изузетно тежак, па треба непрестано штитити здравље наших осигураника. Битан део унапређења војног здравства је процес његове дигитализације. У цивилству је тај систем профункционисао, али има и тамо има реалних проблема и потешкоћа. Циљ нам је да имамо здравствени систем који је компатибилан са оним у цивилству. Као део система одбране развијаћемо посебна софтверска решења. Пре свега ваља обезбедити заштиту података. Део података биће одступан цивилном здравству, каже генерал Анђелковић и наставља:

„Постоји распрострањено мишљење да војно здравство за услуге које пружа цивилним осигураницима не добија одговарајуће надокнаде. Генерално узето РФЗО је заинтересован за сарадњу са војноздравственим установама под условима под којим сарађује са осталим цивилним здравственим установама. Када о овоме говоримо наш примарни циљ је да задовољимо потребе војних осигураника, а да вишкове капацитета, уколико их има, понудимо цивилним осигураницима и да то наплатимо. Рађене су анализе колико се у војноздравственим установама обави медицинских интервенција и утврђено где је потребно повећати капацитете - били они кадровски или материјални. Систем војног здравства морамо још непосредније да окренемо ка циљној групи, односно војним осигураницима, наглашава Анђелковић.

Што пре до закона

Својеврсну кочницу у функционисању војног здравства представља чињеница да се још увек ради по важећем закону који се прилагођава доношењем подзаконских аката, али који не прати развој здравствене делатно-

сти у Републици Србији. Већ 12 година траје процес доношења новог Закона о здравственој заштити и здравственом осигурању војних осигураника. До сада је пет пута ревидиран. За доношење овог Закона потребно је прибавити и усагласити ставове и са осталим министарствима Републике Србије.

„Током процеса усаглашања коначног текста Закона, ко год стави примедбу, враћа процедуру на поновно усаглашавање. Тренутно допуњени и измењени предлог закона стоји у секретаријату Владе. Са новим сазивом Скупштине требало би да се донесе тај закон. Сметња у садашњим активностима војног здравства су архаични прописи по којима смо у законској обавези да радимо. Део проблема решавамо доношењем подзаконских аката у садашњим законским оквирима, али право унапређење ће донети нови Закон. Ради убрзања примене Закона када се донесе, војно здравство је кренуло у израду одговарајућих нацрта нових подзаконских аката, који ће омогућити његову бржу примену у пракси. Очекује се, чим буде формирана нова Влада, да Закон о војном здравству буде у приоритету Скупштине Србије.“

Међусобно електронско увезивање институција војног здравства и спајање са цивилним, свакако је један од садашњих приоритета.

„Циљ нам је да истовременим умрежавањем у јединствени здравствени систем војног здравства створимо услове за једнак третман војних осигураника ослоњених на војно здравство, као и оних који здравствену заштиту остварују у цивилним здравственим установама. До сада смо имали распрострањено мишљење да војни осигураници имају право на све. То је делимично тачно, јер то све није нигде било законски дефинисано. Циљ нам је да дефинишемо услуге и припадљености војних осигураника по питању обима здравствене заштите. Са обзиром на расположива средства и могућности војног здравства сигурни смо да ће то бити на највишем професионалном нивоу“, каже начелник Управе за војно здравство.

Војни осигураници често наводе да су запостављени у односу на пацијенте које у војноздравствене установе упућује цивилно здравство.

„Амбијент у коме се пружа здравствена заштита значајно се изменио. Имамо у плану да поделимо радно време, тако да се војни осигураници не 'сударају' са цивилним пацијентима. Сада се пацијенти примају на преглед по заказаном времену или по реду хитности. Могли бисмо да ослободимо капацитете само за војне осигуранике, са обзиром да војно здравство примарно и постоји због њих. Вишак капацитета би, као и до сада, користио РФЗО, као и друге заинтересоване стране. Радимо на формирању јединствене листе лекова, помоћних медицинских средстава и свега осталог на шта имају право војни осигура-

Технологије лечења су све сложеније

ници. Сигурно је да ће се на овој листи наћи и сви регистровани лекови у Републици Србији коју издаје Агенција за лекове и медицинска средства. У цивилству се лекови преписују другачије него војном здравству. У цивилству је прописана партиципација за сваки лек понаособ. За војне осигуранике се примењује иста партиципација за све лекове.

Што се тиче упућивања војних осигураника у цивилне здравствене установе, постоје битне разлике у процедурама у односу на цивилне здравствене установе, што онда изазива и проблеме у коришћењу њихових услуга од стране војних осигураника. Срећом, имамо добру сарадњу са цивилним здравственим установама као и са ресорним министарство, па се то решава у ходу. Након доношења новог Закона, ови проблеми више неће постојати", каже Анђелковић.

Тренутно Фонд за СОВО, према извештајима, доста добро стоји. Дакле, финансирање војног здравства није проблематично.

Пандемија вируса корона која траје већ две године проузроковала је у бројне проблеме.

„Ковид је био велики изазов пред војним здравством. Војномедицинска академија је током пандемије формирала привремену болницу „Карабурма“ која је лечила ковид пацијенте, а ВМА је наставила са збрињавањем оних који нису боловали од ковида. То је изазвало велико напрезање нашег система. На пример дневни капацитет хитне помоћи ВМА је збрињавање око 150 пацијента. Сада, када смо сваки дан дежурни на нивоу града Београда, то је најмање 300, а понекад се тај број повећа и до 500 пацијената. Наравно, поред тога много је лекара и медицинских сестара, током минуле две године, оболело од ковида, што је додатно отежало свакодневно функционисање војног здравства, али смо зато у борби са том пошашћу стекли

богато искуство.

Планирамо да формирамо постковид амбуланте које ће се бавити пацијентима који су преболели ковид инфекцију. За почетак, прва ће бити формирана на ВМА, а онда би их формирали и у другим војноздравственим установама. Познато је да ковид на здравље људи оставља трајне и привремене последице. Они који су прележали ковид имају мање или веће здравствене проблеме. То је системска болест. Ретко ко од оних који су прележали ковид може без предах степеницама да се попне на четврти спрат", наводи Анђелковић.

Геронтолошки центар као неминовност

Када је реч о вакцинацији против грипа, чули смо од саговорника, без обзира што је склопљен уговор са цивилним здравством, многи домови здравља нису хтели да вакцинишу војне осигуранике. За то време, прави је апсурд много цивила је лечено у војној ковид болници Карабурма.

„Познат нам је тај проблем. Да сада смо то регулисали тако што смо у непосредном контакту са цивилним установама решавали овај проблем. Али то није системско решење него решавање акутних проблема. Ту се опет враћамо на нови Закон и његову имплементацију, која ће решити и ово питање. Лекар треба да се бави лечењем за шта су потребни опрема, простор и време. Нега пацијената мора да се одвија на вишем нивоу. Због тога смо кренули са развојем сестринства. Досадашњи резултати могу да буде пример за целу Србију. Школовање медицинских сестара у претходном периоду је дигнуто на висок ниво. За разлику од онога како је било некада када су медицинске сестре имале средњошколско и више образовање, ми сада имамо доста медицинских сестара са високим образовањем. То уједно значи и висок ниво медицинске

неге који оне могу да пруже. Посредством Сестринске коморе у том смислу се припрема и нацрт одговарајућег закона који ће додатно регулисати њихова права и обавезе.

На установању геронтолошког центра радило се озбиљно. А онда је, када је букнула корона, све стало. Идеја је да се прошире капацитети ВМЦ Карабурма. Потребна нам је установа секундарног нивоа, то јест да ВМЦ Карабурму оспособимо да буде општа болница која ће имати геронтолошки центар, да служи и као регрутни центар, а ако се поново активира обавезно служење војног рока - да буде и стационар. Да би се то урадило, неопходно је реконструисати постојеће и изградити нове објекте. Када се буду обезбедили сви потребни услови, онда ће се на пример тако звана „мала хирургија“, уместо у ВМА, радити на Карабурми. На тај начин се ВМА растерећује за пријем најтежих пацијената, смањују се листе чекања, а ова еминентна установа стиче боље услове за бављењем врхунском медицином, науком и образовањем", каже Анђелковић.

Представници УВПС су поставили питање зашто су укидане неке лабораторије. Рецимо није у функцији лабораторија на Бежанијској коси и још неке. Активирањем тих лабораторија смањиле би се гужве на ВМЦ. Покренуто је и питање мобилности лекара-специјалиста. Уместо да се 30 пацијената, на пример, са Бежанијске косе запути у ВМЦ Нови Београд, боље би било да лекар-специјалиста оде у Амбуланту Бежанијска коса.

Последњих година Влада Републике Србије значајно је ограничила пријем цивилних лица у јединице и установе МО и ВС, па је представнике УВПС занимало каква је кадровска ситуација у ВМА.

„Изласком из пандемије очекујемо да се стање у војноздравственим установама врати на ниво пре ње. То значи да планирамо поновно отварање ових капацитета за прегледе и дијагностике. У последње две године у стални радни однос примили смо 325 лица. За овогодишњи Дан ВМА још педесетак. У систему одбране се зна шта значи војно здравство. Сачинили смо добар кадровски план. Настојимо да обезбедимо дефицитарне специјалности. У плану је и формирање прве класе санитетских подофицира. Друго се за њима осећа потреба, па се надамо да ћемо школовањем обезбедити потребан кадар за специфичне дужности", закључио је генерал Анђелковић.

На крају је подржана идеја да се периодично организују скупови представника УВПС и војног здравства на којима би се анализирало здравствено обезбеђење и предлагале мере за његово унапређење.

Војно здравство хвата корак, чиме се шири оптимизам.

Звонимир Пешић

Састанак са представницима београдских организација

СНАГУ УДРУЖЕЊА ГРАДЕ ЉУДИ

Недавно су се у Дому ВС окупили руководство УВПС и представници општинских одбора главног града да би разменили мишљења о свим важним питањима из домена рада организације и да би се обавестили о чињеницама које су важне за сагледавање укупних прилика. По свему судећи био је то веома користан скуп.

Како је на отварању скупа фигуративно рекао председник УВПС Љубомир Драгањац, виђење одговорних београдске организације УВПС је заказано без омеђивања дневним редом, то јест свако од присутних могао је да изнесе став о горућим питањима организовања војних пензионера. Шта се жели, сажео је председник у две речи: обавезе и резултати. Требало је изнети чињенице о томе како смо преживели пандемију вируса корона, мада још траје и није време за опуштање, и шта чинити када пошаст престане.

„Основни циљ јесте да заштитимо људе и да им помогнемо. Имамо обавезу да ово што се десило током протекле две године ставимо на папир, у смислу шта смо чинили, шта нисмо добро радили и да то остане за историју. Активности су почеле. Ово је изборна година. И даље се наше активности одвијају са значајним ограничењима. Размишљали смо да ли овај скуп можемо да организујемо. У складу са препорукама стручних људи створили смо амбијент са поштовањем дистанце и ставили маске. У ово време, због познате опасности, тешко се људи организују, што се осетило и у породицама. Жеља нам је да разменимо мишљење. Имали смо неколико дописних седница Главног одбора и донели потребне одлуке. Може се очекивати да ће ускоро противепидемијске мере бити укинуте. С тим у вези морамо да будемо, обзиривши да установимо да ли смо спремни да држимо скупове. Пандемија је однела доста наших колега. Тешко нам је пало када је из наше средине отишао Милорад Колашинац, председник Општинске организације у Раковици, па вас позивам да минутом ћутања одамо почаст нашем колеги“, казао је у уводном делу скупа Љубомир Драгањац.

Значајна помоћ колегама

После одавања поште, председник је предложио да актуелне информације саопште чланови Извршног одбора ГО УВПС.

Остоја Поповић је говорио о социјалној и хуманитарној помоћи која се свакога месеца редовно додељује угроженим члановима, затим је навео статистичке податке о виси пензија у поређењу са платама и о броју чланова које окупља УВПС.

„Правилником о социјалној и хуманитарној помоћи у УВПС био је прописан правни основ и поступак за доделу једнократне социјалне и хуманитарне помоћи (ЈНП) члановима Удружења. Та врста помоћи се додељује онима који се налазе у тежем материјалном положају, затим по основу здравственог збрињавања и набавке медицинских помагала, а и изузетно – када се члан Удружења нађе у ванредним околностима које су прописане Правилником.

Од октобра 2020. године, члановима Удружења и њиховим породицама, поред редовне доделе ЈНП у складу са Правилником, ова помоћ је ванредно додељивана, ако је уз захтев била достављена и медицинска документација из које је било видљиво да је члан УВПС преминуо или оболоо од вируса ковид 19, с циљем превазилажења тешке ситуације. Тако је поред доделе средстава прописаних Правилником, ова помоћ, на основу измена Правилника, члан 3. став 2. додељивана и члану породице корисника војне пензије који је

био члан Удружења војних пензионера Србије, а преминуо је од ковида.

Од јануара 2021. године помоћ је исплаћивана, по основу материјалног стања и здравственог збрињавања како је прописано Правилником, и на основу члана 3. става 2. измена Правилника. Породици преминулог члана УВПС од ковида 19 додељивана је помоћ у износу од 25.000 динара. По основу смрти од ковида 19 или оболелог члана УВПС, помоћ је од 1. јануара 2021. године до 31. децембра 2022. године додељена за 142 породице и исплаћено 3.479.000 динара.

Од 1. јануара 2021. године до 31. децембра 2021. године, једнократна социјална и хуманитарна помоћ је додељена за 389 чланова Удружења и њиховим породица и исплаћено 9.845.000 динара, од чега 142 помоћи породицама члана УВПС, који су преминули или су били оболели од ковида и исплаћено 3.479.000 динара.

Дописом председника Удружења је препоручено градским-општинским организацијама, да могу члану УВПС из своје организације, који су оболели или преболели ковид, доделити ЈНП према могућностима из својих средстава. По том основу Градска организација УВПС Ниш помоћ је доделила за 22 члана у износу од по 10.000,00 динара и исплатила 220.000,00 динара. Градска организација УВПС Крагујевац је доделила 27 једнократних помоћи у износу од по 5.000 динара и исплатила 135.000,00 динара“ предочио је Поповић.

Пензије у раскораку са платама

Просечна плата у РС 30.11.2021. била је на нивоу 69.136, а просечна пензија 31.12.2021. износила је само 29.374 или 42,40% у односу на просечну плату.

Просечна војна пензија 31.12. 2020. године износила је 55.756 динара, а 31.12.2021. тачно 59.122 динара.

Просечна војна плата – официра и подофицира у Војсци РС 30.11.2021 била је на нивоу од 86.118 динара, а просечна војна пензија 31.12.2021. 59.122 или 68,00% од просечне плате. Просечна плата официра 30.11.2021. износила је 102.028 динара,

подофицира 72.851 динара

У протеклом периоду приметно је опадање броја војних пензионера. Наиме 31.12.2020. било нас је 35.106, а 31.12.2021. укупно 33.727. За годину дана, дакле, број је опао за 9,6 одсто.

И број чланова УВПС опада. Тако је 31. 12. 2020. било 19.103 чланова или 54,00% од укупног броја корисника војних пензија. УВПС је на дан 31. 12. 2021. имало 17.898 чланова или 53,06% у односу на укупан број корисника војних пензија. За 12 месеци (2020 у односу на 2021) мање је 1.205 чланова Удружења или 9,3% одсто.

Када је реч о новопримљеним члановима, подаци указују да је у редове УВПС током 2021. године ступило 170 војних пензионера, док је самовољно изашло њих 48, што чини 28% у односу на број нових чланова.

Удружење војних пензионера је благовремено покренуло процедуру да се примена новог Закона о оружју одложи за још две године, јер због короне многи власници оружја нису могли да испуне све услове из прописа о пререгистрацији. Нови рок за примену тог закона је 5. март 2024. године.

Заменик председника Извршног одбора ГО УВПС Слободан Пејовић је присутне обавестио да су све обавезе из домена материјално-финансијског пословања Удружења испуњене. Као проблем је изнео да РФ ПИО неажурно исплати чланарину за преминулог члана УВПС, а онда захтева враћање, што понекад ствара проблеме административне природе. Тако на пример у једном конкретном случају РФ ПИО поднео је захтев да им УВПС рефундира три динара, зашта је Удружење морало да плати административне трошкове од 30 динара.

Референт за здравствено збрињавање Славољуб Сталетовић, говорећи о здрављу војних пензионера, навео је да је на свим нивоима здравствене заштите било одређених проблема. Систематски прегледи су били прекинути у ВМЦ Карабурма и Пренето на ВМЦ Нови Београд. Војни пензионери су тешко долазили до ВМА. Највише проблема било је управо у тој здравственој установи која је одређена

Недостатак разговора у протекле две године оставио је трага

као нековид болница за целу Србију. Због тешке ситуације проузроковане дејством вируса ковид 19 одложене су многе хируршке интервенције и дијагностичке процедуре. Карактеристичан је пример једног војног пензионера коме је требало да се угради вештачки кук. Дуго је чекао, а онда му је пропао други кук, па се ситуација искомпликовала. Због тога је формирана посебна комисија на ВМА.

Потребни чешћи сусрети

Сталетовић предлаже се са Управом за војно здравство и Генералштабом ВС, договори да они одреде особе за везу са УВПС, како би се посредством тог канала убрзало решавање нагомиланих проблема војних пензионера. Такође је изнео и идеју да на сваких три или шест месеци организује састанак челних људи Управе за војно здравство, Фонда за СОВО и УВПС.

Закон о здравственој заштити из 1994. године у много чему је превазиђен, па се УВПС залаже да се што пре усвоји предлог новог закона. Изабрани лекар је од великог значаја за стабилизацију здравља осигураника. У предлогу новог закона је и низ новина. Из УВПС су упућене сугестије везане за рехабилитацију. Вероватно ће бити измена и у третману шећерне болести. Из Удружења је потекао и предлог да се уведе накнада трошкова преминулог од здравствене установе до места пребивалишта.

Здравствена заштита у вези са вирусом корона је представљао велики изазов за војно здравство. Ситуација се смирује и велика је вероватноћа да долазе боља времена.

Стамбено збрињавање војних пензионера се у последњих пет година није променило. Поједини пензионери на кров над главом чекају и дуже од 25 година.

Ситуацију дочаравају бројке из сета невеселе стварности. У току 2021. подељено је само 25 станова. То се, вероватно, никада није догодило у прошлости. УВПС не располаже информацијама о даљој изградњи станова за припаднике служби безбедности који се прибављају под повољнијим условима. Ти станови су у надлежности Владе РС.

Према речима председника Извршног одбора УВПС Зорана Вучковића догодила се велика неправда у вези са неуређеним

становима. Стамбени интересенти су, на име, пристали на мањи стан који је у лошем стању, па је морао да уложи 10.000 до 15.000 евра, а када откупљује стан не признаје му се то колико је уложио да би стан довео у стање да се у њему може живети, па га откупљује по тржишној цени.

УВПС је 4. јануара ове године добило акт предстојећој подели 193 стана, од чега у Нишу 188, у Београду четири и Сремској Митровици један. Од укупног броја било је планирано да се 75 одсто додели активним старешинама, а 25 одсто војним пензионерима. Удружење је реаговало захтевајући да тај однос буде другачији, то јест да се 60 одсто додели припадницима МО и ВС, а 40 одсто војним пензионерима. Када је подела завршена, испоставило се да је војним пензионерима додељено само 16 одсто расположивих станова, због чега се УВПС актом обратило министру одбране, захтевајући правду.

И даље је више од 8.500 пензионера који нису решили стамбено питање. Њих 4.300 је без икаквог стана, а 4.200 са делимично решеним стамбеним проблемом. На стан се обично чека 25 до 30 година и то са 40 година радног стажа.

За сада једино функционосе решавање стамбеног питања путем бесповратног кредита у динарској противвредности од 20.000 евра. Прошле године додељено је 11 таквих кредита. На овакав начин решавања чека се обично пет до шест месеци.

Писати о стамбеним невољама

Председник УВПС Љубомир Драгањак ситуацију је оценио као веома тешку. Напомиње је председницима општинских одбора да јаве проблематичне случајеве, како би се са њима разговарало и о томе објавио текст у „Војном ветерану“.

Милован Лалић, председник ОпОд Звездара похвалио је Удружење које је, према раширеним оценама, добро радило на почетку пандемије, јер је између осталог организовало доставу лекова за све оне војне пензионере старије од 65 година који нису имали никога да им помогну. Удружење је током пандемије пружало значајну помоћ својим члановима. „У том периоду сам лежао на ВМА и веома је захваљан лекарима који су му спасили живот. Међутим, податак да на једном одељењу

од 21 лежећег болесника, само двојица су били војни осигуранци, говори о томе да за многе војне пензионере није било места.“

Предложио је Лалић да УВПС, уколико буде могло, награди најбоље медицинске сестре на ВМА које су веома оптерећене на послу. Такође је подстакао председнике општинских одбора да оду у ВМЦ на који су ослободени и да захтевају решавање здравствених проблема пацијенте са тешким болестима.

Осврћући се на Лалићеву сугестију председник ОпОд УВПС Божидар Бабић је казао да су представници новобеоградске организације били у тамошњи ВМЦ, али је то била немогућа мисија, будући да су лекари били ангажовани на другим местима или су оболели, па је у смени радио само један или два лекара опште праксе. Због тога лекари немају времена за преглед. Много времена им односи и ручно исписивање рецепата.

„У ходнику сретнем свог изабраног лекара и питам га да ли тога дана ради. Одговорио је да је тих дана ангажован у Новом Пазару у привременој ковид болници“, наводи Бабић.

Говорећи о чланству у новобеоградској организацији Бабић је рекао да је бројно стање од око 4.000 смањено за 800 људи, преминулих током две године. Значи годишње се број чланова смањи за око 400.

Предстоји боље време

„Организовани смо у осам основних организација које раде изванредно. До краја фебруара биће одржане све седнице скупштина на том нивоу. Обезбедили смо комбиновани рад скупштина. Неки су учествовали у раду непосредним присуством, неким су дати материјали, а са делом чланова остварена је телефонска комуникација. Наша организација нема просторија за активности, што је велики недостатак. Избори су добро организовани. На основу става ОпОд сви досадашњи председници МО поново су изабрани на ту функцију. Разлози су многобројни. Између осталог људи не желе да имају обавезе. Седница изборне Скупштине биће организована до краја априла. Повећаћемо општински одбор за два члана, па ће укупно бити 15 чланова“ казао је Бабић.

Потпредседник ОпОд Нови Београд Симеон Туманов подвукао је да се у условима пандемије много радило. Тај период биће упамћен и по оствареном јединству.

„Имали смо 11 седница у условима пандемије, што говори у прилог успешног деловања. Очување здравља је, ипак, за нас било најважније. Негде смо, због деловања короне, заустављени у неким акцијама. Пред нама је време у коме ћемо урадити оно што до сада нисмо могли.“

Председник Надзорног одбора УВПС Миле Глумац замолио је присутне да у организацијама на чијем су челу инсистирају на чешћим контролама материјално-финансијског пословања.

Зоран Вучковић, председник Извршног одбора УВПС обавестио је присутне да је Удружење пензионисаних летача и падобранаца престало са радом и да је у току процес расформирања.

3. Пешић

Систем „Панцир С-1“
Војске Србије
(Фото МО/Д.Банда)

Војно јака и стабилна Србија гарант је мира у региону, а своју војну неутралност чува захваљујући набавкама оружја и са Истока и са Запада. На основу порука из Београда забринутост Сарајева, Приштине и Загреба због јачања српске војске је без основа, јер модерно наоружање које купује наша држава је пре свега одбрамбеног карактера и служи за заштиту интереса наше земље. Председник Србије Александар Вучић пре три дана истакао је да данас имамо најснажнију војску у региону. Подсетио је да смо били „земља која дефакто није имала своју војску, не зато што није имала добре војнике, имала је врхунске војнике, али није имала оружје и опрему“. „Ускоро ће бити нових ствари којима ће се људи обрадовати, које смо наручили. Стижу из Кине, Француске, Русије и сами правимо све више“, рекао је председник у интервјуу за Танјуг.

Према мишљењу научног сарадника Института за политичке студије Зорана Милосављевића набавка најсавременијег ПВО система представља доказ да руководство наше земље води одговорну и независну политику, како у политичком, тако и у војном смислу.

„Ми се у току кризе наоружавамо са најсавременијим ПВО системима из Кине. То је само један продужетак стабилне, одговорне политике у контексту заправо независне политике и једноставно независне војне, хајде да кажемо, поставке. Суштина набавке тог система је заправо да бисмо једноставно задржали ту слободу тј. несврставање у току највеће кризе од 1945. године, од Другог светског рата“, оцењује Зоран Милосављевић за „Политику“.

Председник Вучић је, у више наврата, говорећи о набавци оружја истакао да Србија наоружавањем није прекршила ниједан споразум „јер највећим делом купује дефанзивно оружје и оруђе“. Када се купује оружје за противваздушну одбрану, рекао је Вучић, „не угрожавате ничији други простор, само штитите свој“. Војска Србије, како је указао председник, наставља да јача у складу са свим међународним прописима и регионалним споразумима, али не прети никоме, већ снажењем огра-

Београд набавља наоружање
и са истока и са запада

ОДБРАНА НЕЗАВИСНОСТИ И ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ

„Ми се у току кризе наоружавамо са најсавременијим ПВО системима из Кине. То је само један продужетак стабилне, одговорне политике у контексту заправо независне политике и једноставно независне војне, хајде да кажемо, поставке. Суштина набавке тог система је заправо да бисмо једноставно задржали ту слободу тј. несврставање у току највеће кризе од 1945. године, од Другог светског рата“, оцењује Зоран Милосављевић из Института за политичке студије.

ничава претњу по саму себе. Србија набавља оружје са свих страна света, а све у циљу да оснажи своју војску како би деловала превентивно, заштитила грађане и поручила да је спремна да се брани у случају агресије. Снажење војске, сагласни су и саговорници нашег листа, доприноси бољем положају наше земље.

„Србија треба да има модерну, добро опремљену војску, која одговара и економској снази и политичком значају Србије као средњоевропске земља, средње величине и бројности становништва, да има одбрану која ће одвратити свакога ко би имао било какве претензије према нашој држави“, истиче за наш лист председник Београдског форума за свет равноправних Живадин Јовановић. Указује да модерно наоружање у случају наше земље јесте искључиво у функцији одбране и одвраћања од било каквих претњи или ризика са стране, али и очувања статуса неутралности. Наша земља, подсећа он, нема традицију агресора и освајача, већ одбране од страних агресија и напада. Зато, адекватно опремање Србије одбрамбеним наоружањем не треба да изазива подозре-

ња од било кога.

„Неутралност тражи основу у одбрамбеном систему. Милољубива политика мора имати основу у одбрамбеном систему. Добросуседство, отворене границе, отвореност за сарадњу са другим земљама не искључују адекватне одбрамбене снаге и опрему која је одбрамбеног, а не офанзивног карактера“, оцењује саговорник „Политике“. Европа и свет су у једној врсти кризе система и безбедности, напомиње Јовановић и додаје да је систем безбедности у Европи заснован на финалном документу из Хелсинкија показао немоћ и неефикасност, због стратегије експанзије на исток коју спроводи НАТО.

„Та безбедносна архитектура у Европи данас је посве неадекватна и неефикасна и то је један елемент који Србију упозорава на повећање ризика по безбедност. Србија мора имати ефикасан, модеран, технички добро опремљен систем одбране како би то била сигурност и већа извесност за земљу која води неутралну политику“, указује Јовановић. Набавком оружја са Истока и Запада, оцењује Јовановић, актуелна власт жели да покаже како ба-

Наша војска је опремљена најмодернијим „Ербасовим“ хеликоптерима X-145M (Фото Министарство одбране)

Модернизовани авион МиГ-29 је ловац изванредних могућности

лансира и да не жели да буде зависна искључиво од једне или од друге стране.

Коментаришући недавну изјаву шефа руске дипломатије Сергеја Лаврова да су плаћени војници из Босне и Херцеговине, Албаније и са КиМ послати у Донбас саговорници нашег листа истичу да ово не би био први пут да терористичке хелије са Балкана делују широм света. Зоран Милосављевић оцењује да се, без обзира на то што председник Србије још није добио информацију од партнера на терену, Русије и САД и колико је таква информација релевантна и проверена, показало да су терористи у свету долазили са КиМ, где међународне снаге нису успеле да исконтролишу безбедносни контекст. Подсетио је да су цихадисти одлазили на подручје Сирије и Ирана, и да сада међународне организације проверавају да ли су присутни и у ком броју у Украјини.

Живадин Јовановић такође упозорава да тзв. Исламска држава регрутује значајан број терориста са Космета и из Босне и Херцеговине за своје потребе и акције у разним деловима света. Постоје терористи спавачи, а где ће се појавити, није под нашим контролом, јер немамо увид у то. „То је једна терористичка мрежа која има

своје традиционалне газде и која у свакој ситуацији и у пожару налази начин да врбује терористе. Не би било изненађење да их има са Балкана и у Украјини“, закључује Јовановић.

Говорећи о очувању неутралности и јачању међународне позиције, оцењује да наша земља не треба да занемари значај оружја домаће производње и улагања у војну индустрију. „По мом мишљењу, највећа безбедност и сигурност јесте у опреми и у оружју домаће производње. Војна индустрија Србије има дугу традицију и велике домете“, истиче и додаје да учешће домаће војне опреме и наоружања у укупном наоружању и опремању српског система одбране треба да се повећа.

„То је најлогичније очекивање за земљу која је неутрална и која жели да буде стабилна и сигурна у свим условима, па и у условима непредвидивих затегнутости“, указује наш саговорник. Између сарадње са традиционалним и новим партнерима на пољу набавке оружја и војне опреме и приватизације и уласка у стратешка партнерства у војној индустрији треба подвући црвену линију, каже Јовановић. „Војна индустрија треба да буде сто одсто у власништву државе Србије. Не треба тиме експе-

ФК-3 ГАРАНТ СИГУРНОГ НЕБА СРБИЈЕ

Од свег наоружања набављеног последњих година, ускоро треба да стигне оно најзначајније – ракетни систем противваздухопловне одбране (ПВО) великог домета. Извесно је да је реч о систему ФК-3 кинеске производње, домета сто километара по даљини и 27 километара по висини. Тиме ће наша војска имати оно што јој је тако недостајало током НАТО агресије, средство за заштиту неба на већим висинама. Председник Србије Александар Вучић је на предизборном скупу у Мерошини изјавио да ће Војска Србије ускоро добити једно од најмоћнијих оружја у свету.

„За неколико дана ћете видети колико је Србија важнија и никад Србија више неће бити лак плен. Обрадоваћемо вас новим системима“, рекао је Вучић. О набавци ФК-3 се прича годинама, али је тема добила на значају када је у лето 2020. године специјализовани сајт „Балканска безбедносна мрежа“ у јавно доступном годишњем извештају ЈП „Југоимпорт СДПР“ открио ставку о исплати поменутог система ПВО. Ипак, први пут Србија и ФК-3 помињу се у „Политици“ у јулу 2018. у извештају „Политике“ из Пекинга поводом посете Кини тадашњег министра одбране Александра Вулина. Њему су тада у Пекингу, у компанији ЦПМИЕЦ, представљена средства ПВО а међу њима је био и ракетни систем чија се испорука очекује.

риментисати или уопште размишљати о увлачењу страних инвеститора у војну индустрију Србије, а поготово не можемо улазити у партнерство у одбрамбеној индустрији са партнерима из НАТО земаља“, закључује Јовановић.

Мина Ђурчић
Извор: Политика

Из Ратног дневника генерал-пуковника Небојше Павковића

СТРАДАЊЕ НЕДУЖНИХ ЉУДИ У ВАРВАРИНУ

У бомбардовању Варварина погинуло девет лица, 12 задобило тешке телесне повреде, 18 лакше, док се два лица воде као нестала. „У 13.05 и 13.15 часова, када је на улицама овог малог града на левој обали Велике Мораве било преко 2.000 људи, са три пројектила бомбардован је и срушен мост. Међу погинулима је Сања Миленковић, петнаестогодишња брилијантна ученица, математичар и Вуков дипломац. До тренутка погибије зрачила је добротом, енергијом и знањем, због чега је била омиљена у граду и позната широм земље.

Стижемо у Клуб ВЈ у Призрену. Делић и даље користи ову локацију, иако сам га упозорио на опасност. Са прозора, са кога се види Паштрик, покушавам да видим шта се дешава. Осим експлозија које се повремено чују, читаво подручје је обавијено белим и црним димом. Делује као пожар који је захватио целу планину. Информација коју добија Делић потврђује да је последње бомбардовање било у „празно“ и да нема промена на том делу фронта. Тек тада прихватам понуђену кафу. Сви смо под великим оптерећењем догађајима из неколико протеклих сати. Због тога нисам обратио пажњу на Делићев извештај о бомбардовању колоне са новинарима, на око пет-шест километара од Призрена, на путу за Штрпце. У бомбардовању је повређен француски новинар и хуманиста, Данијел Шифер, и још један новинар, а једно лице је погинуло. „Према извештају полиције, у колони су биле две новинарке из Велике Британије и пет новинара из Португалије.“

Док разговарамо, одјекују снажне експлозије од којих подрхтава зграда. Имам утисак да су бомбе пале у центар града. Међутим, 20 авио-бомби пало је на рејон Ландовичког брда, одакле смо дошли пре двадесетак минута. И овај пут генерал Ђаковић коментарише „да Лазаревић и ја као магнет привлачимо авијацију НАТО“, а Делић „да смо на време отишли са те локације“. На срећу, и ово бомбардовање било је у „празно“, јер је Оклопни батаљон 549. моторизоване бригаде и овога пута био „недоступан“ за Б-52.

Док Лазаревић издаје задатке за сазирање последица дејства у зони 549. моторизоване бригаде, разговарам са генерал-мајором Стојимировићем. Извештава ме да је добио извештај Команде Нишког корпуса, јер Николић не може да ступи у везу са мном. Реферише да је авијација дејствовала у зони Нишког корпуса од 16.28 часова са четири пројектила по репетитору на Плачковици, северно од Врања. У 16.35 часова са три пројектила бомбардован је желе-

знички мост на прузи Ниш–Пирот у рејону села Чифлик, источно од Беле Паланке, а једним пројектилом гађан је путнички мост. Мостови су промашени, али је оштећена пруга у дужини од 30 метара. Оно што је најбољније Стојимировић је оставио да реферише на крају. У 17.00 часова са два пројектила гађани су положаји на првој линији одбране Првог моторизованог батаљона 78. моторизоване бригаде у рејону села Славујевац. Том приликом је погинуло шест цивила и уништен топ 30/2 „Прага“. Ово је први пут да авијација гађа јединице на првој линији у зони 78. моторизоване бригаде.

Зарушен тунел код села Рачане

Информишем начелника Штаба о догађајима на Паштрику и наређујем да од Обавештајне управе ШВК тражи нове информације о намерама агресора на простору Македоније и Албаније

Пре поласка за Приштину тражим још један извештај о стању јединица на Горожупу. После обављеног разговора са потпуковником Коњиковцем, Делић извештава да је стање у јединицама непромењено и да су „ошамућени“ војници одбили да буду замењени и да су тражили да остану на својим положајима. Овим гестом потврђене су раније оцене о високом борбеном моралу јединица 549. моторизоване бригаде.

Одлучио сам да се уместо планиране маршруте, преко Суве Реке и Штимља, вратимо у Приштину преко Штрпца и Урошевца. Пуковник Делић упозорава да је и даље зарушен тунел код села Рачане и да су инжењери израдили обилазницу којом могу да пролазе теренска возила. Патрола војне полиције Бригаде провела је колону споредним улицама до насеља Кађаја на изласку из града за Штрпце. Код Душановог града и манастира Свети Архангели, у кањону Призренске Бистрице, чује се око десетак експлозија југозападно од наше позиције. Коментаришем да авијација поново гађа јединице на Врбничком прав-

цу или на Планаји. Тачно је 18.01 час. Лазаревић с нестрпљењем чека да му се јави пуковник Делић.

Настављамо пут без заустављања. После пређених пет-шест километара наилазимо на мешовиту саобраћајну патролу која на око 150 метара од зарушеног тунела усмерава возила на обилазницу. После педесетак метара по на-сипаном макадамском путу заобилазимо тунел и излазимо на главну комуникацију. Са десне стране пута је слупано путничко возило чачанске регистрације, а у непосредној близини је друга мешовита саобраћајна патрола која усмерава возила која иду према Призрену. Док Лазаревић разговара са Делићем, излазим из возила и прилазим групи војника и полицајаца. Један од војника са чиниоцима десетара прилази са намером да рапортира. С обзиром да нисам имао ознаке чина, у дилеми је шта да ради. Поздрављам њега и остале и питам шта се дешава. Десетар објашњава да имају задатак да регулишу саобраћај због зарушеног тунела, да је авијација у току јучерашњег дана гађала тунел и да је том приликом погинуо командант 549. инжењеријског батаљона, капетан Заим, а рањено неколико војника. Каже: „Данас по подне, око пола пет, авијација је бомбардовала групу новинара која се кретала обилазницом из Призрена ка моторном возилу. Погинуо је возач путничког возила, а рањена су два новинара и једна новинарка. „Питам да ли су настрадали у моторним возилима, или су у тренутку бомбардовања били ван возила. У разговор се укључује полицајац који је међу првима стигао на место несреће и довезао доктора. Објашњава да се група од пет новинара, предвођена Данијелом Шифером, враћала из Призрена и кренула обилазницом према свом возилу које их је чекало код другог тунела. Док су ишли пешице, налетео је један, а за њим и други авион, и бомбардовали су групу са четири бомбе. Том приликом Шифер је рањен у руку, а једна новинарка и новинар у ногу. Возач моторног возила, који је седео у колима, погинуо је на лицу места. Колико сам схватио, новинари су настрадали на обилазници а не у возилу. У непосредној близини возила у коме је погинуо возач је „Асланова чесма“, где сам

се претходних година често одмарао и пио хладну планинску воду. Овог пута ми није било до воде.

Настављамо пут ка Штрпцу. Лазаревић ме информисао да је авијација пре двадесетак минута са 13 пројектила гађала село Хочу Заградску, у коме није било наших јединица. Поред тога, у два наврата, у 17.16 и 17.36 часова, са шест пројектила гађала је положаје Оклопног батаљона 243. механизоване бригаде у рејону села Некодим и лажне положаје Бригадне артиљеријске групе „243“, у рејону села Грлица, јужно од Урошевца. У времену од 17.10 до 17.25 часова са четири пројектила бомбарована је касарна у Пећи и положаји Оклопног батаљона 125. моторизоване бригаде. Ватрене положаје Бригадног противоклопног одреда „175“, у рејону села Смира јужно од Витине, авијација је бомбардовала од 17.14 до 17.18 часова са пет пројектила. У 17.48 часова са четири пројектила бомбардовани су положаји одбране Механизованог батаљона 243. механизоване бригаде.

дијског батаљона Седме пешадијске бригаде у рејону села Дубрава, југоисточно од Истока.

Док путујемо, разговарамо о томе да су планери НАТО-а изгубили „компас“ и без разлога понављају дејства по истим циљевима.

На превоју Превалац (тт 1.515) око 19.00 часова размишљамо о значају овог превоја између Језерске и Шар-Планине, који представља везу између Косовске висоравни и Метохије, и има велики значај за довођење јединица, снабдевање и евакуацију. Рушењем серпентина на превоју, НАТО би за дуже време прекинуо саобраћај. На врху поред продавнице паркирано је војно возило и око њега је десетак војних обвезника. Лазаревић мисли да се вероватно ради о припадницима 66. војнотериторијалног одреда, у чију зону одбране смо ушли. Не заустављамо се. Међутим, неко из колоне упозорио је војне обвезнике да се склоне са те позиције због опасности од дејства авијације.

Позиви и извештаји са терена стижу

знамо шта је мета, наша колона, или положаји одбране 66. војнотериторијалног одреда. Генерал Ђаковић шаље челно обезбеђење да провери шта је авијација гађала. По повратку, потпуковник Марковић извештава да је авијација гађала ТВ репетитор на брду јужно од Брезовице.

Због догађаја на терену, предлажем Лазаревићу да ноћ проведемо у хотелу „Брезовица“. Посебно због интензивирања дејства авијације у зонама 243. механизоване бригаде, Тактичке групе „252“ и 15. оклопне бригаде, кроз које морамо проћи на путу до Приштине.

Хотел је у мраку и закључан. Људи из обезбеђења брзо проналазе чуваре и омогућају улазак у објект. Наш долазак у хотел изазвао је не само изненађење, већ и „панику“. За неколико минута у хотел стиже особље из Штрпца. Делују уплашено после дејства авијације по репетитору у непосредној близини хотела. Гледају нас с неверицом. Обавештен је и директор хотела, мој пријатељ Гудурић, Гудура, који је до почетка агресије живео у Урошевцу. Човек из хотела води нас у салу за састанке, чији су прозори замрачени ћебадима. Генерал Ђаковић издаје задатке за обезбеђење хотела, а Лазаревић разговара са пуковником Јелићем. Наређује му да упути јединицу за обезбеђење.

Укључујем телевизор. На вестима је управо извештај о бомбардовању Варварина у коме је погинуло девет лица, 12 задобило тешке телесне повреде, 18 лакше, док се два лица воде као нестала. „У 13.05 и 13.15 часова, када је на улицама овог малог града на левој обали Велике Мораве било преко 2.000 људи, са три пројектила бомбардован је и срушен мост. Међу погинулима је Миленковић Сања из Доњих Катунa, петнаестогодишња брилијантна ученица, математичар и Вуков дипломац. До тренутка погибије зрачила је добротом, енергијом и знањем, због чега је била омиљена у граду и позната широм земље. Била је победница на многим такмичењима из математике, а на Хемијској олимпијади освојила је 87 од 100 могућих поена. Без полагања пријемног испита, као изузетан таленат, уписала је Математичку гимназију у Београду. Желу да се бави научним радом прекинули су авиони НАТО и убили све њене жеље и амбиције и оставили неутешне родитеље, мајку Весну и оца Зорана и брата Сашу.“

Приказани су стравични призори порушеног моста који је за ове поносне људе био симбол живота који спаја људе, а за агресоре место на коме су угадили туђе животе. Међу погинулима је и Милоје Ћирић, свештеник, који је на дан Свете Тројице на стравичан начин изгубио живот на прагу цркве, приликом дочека својих суграђана.

После ове потресне вести дато је саопштење о бомбардовању колоне новинара у кањону реке Призренске Бистрице. Тек тада примећујем да нема Дрецуна и Магочија. У извештају, који је вероватно послала редакција РТС из Призрена, дат је велики значај нападу авијације НАТО-а на новинаре.

Мостови би требало да спајају људе, идеје и обале, али НАТО делује антицивилизацијски

Тепих бомбардовање

Лазаревићево информисање прекида позив пуковника Делића, који извештава да је у 18.04 часа са више пројектила „тепих бомбардовањем“ гађан рејон од Карауле „Горожун“ до села Планије. До сада је утврђено да је један војник погинуо, а рањено је осам.

Док је Лазаревић разговарао са Делићем, јавио се генерал-мајор Николић. Понавља информисање о страдању цивила у селу Славујевац и извештава да је у 18.04 часа авијација са више пројектила бомбардовала лажне положаје батерије ПВО у рејону села Буштрање, источно од Бујановца. Уништена је макета противавионског топа 20/3 мм. Генерал Николић објашњава да су везе са Оперативним центром Треће армије биле у прекиду због интензивног ометања веза од стране НАТО-а.

Генерал Лазаревић изражава забринутост због појачаног интензитета дејства агресорске авијације у зони 243. механизоване бригаде, где управо идемо. У 18.04 часа са шест пројектила поново су бомбардовани Караула „Дунав“ и положаји Трећег пешадијског батаљона 175. пешадијске бригаде. Пола часа касније са по два пројектила гађани су објект Голеш и положаји Другог пеша-

на три до пет минута. Командант 175. пешадијске бригаде, пуковник Милорад Станојевић, извештава Лазаревића да су ватрени положаји Бригадног противоклопног одреда „175“, у рејону села Смира код Витине, поново бомбардовани са пет пројектила, у 18.23 и 18.40 часова. Пуковник Јелић, командант 243. механизоване бригаде, извештава да је авијација поновила ваздушни напад у 19.00 часова са пет авио-бомби по рејону одбране Механизованог батаљона у рејону Варош-Село, јужно од Урошевца, и да није било последица. Из Оперативног центра Приштинског корпуса стиже извештај да су у 19.10 часова са три пројектила гађани положаји Другог оклопног батаљона 15. оклопне бригаде, у рејону Липовице, и да командант, пуковник Младен Ћириковић, не може да добије везу са Лазаревићем.

Хотел у мраку

На улазу у село Брезовица са десне стране пута уочавам неколико војника и положаје одбране неке од јединице из састава 66. војнотериторијалног одреда. У том тренутку одјекују три експлозије око 1.000 метара од те локације. Војници које сам непосредно пре експлозије видео више нису били тамо. Колона се зауставља, а возила скрећу с пута. Не

Од ковида до постковида

КАД ПОПУСТЕ ЛИНИЈЕ ОДБРАНЕ

До сада је доказано да многи пацијенти након што су преболели ковид 19 дуго пате од различитих тегоба, због којих не могу да се врате нормалном животном ритму и послу. То стање је названо постковид и од њега у свету оболева, према досадашњим сазнањима, и до 30 одсто пацијената. И даље је непознаница како тај синдром настаје и неизвесно је да ли ће се људи који га имају у потпуности опоравити. Зна се да је у току постковида захваћено више органа и да му подлежу пацијенти како са лаком, тако и са средњом или тешком клиничком сликом.

Пише Мира ШВЕДИЋ

У пандемији ковида 19 огромни напори уложу се у заустављање ширења болести и лечење великог број оболевелих, али се нажалост мало пажње посвећује његовим последицама. Међутим, медицински посленици знају да лечење ковид пацијената не престаје по њиховом отпуштању из болнице и по добијању негативног резултата теста на SARS-CoV-2 вирус, узročника ковида 19. Многи пацијенти осећају различите онеспособљавајуће тегобе и шест месеци након болести, а некад и дуже. Постковид синдром препознат је и дефинисан непуну годину након почетка пандемије, али још није глобално стандардизована његова дефиниција. У стручној литератури то стање назива се разним терминима – хронични ковид 19 синдром, касне последице ковида 19, дуги ковид, дуготрајни ковид 19, подстакнути ковид 19, постковид синдром – али се одомаћио једноставнији израз – постковид. Стање постковида јавља се обично три месеца од почетка ковида 19 са симптомима који трају најмање два месеца.

Још није сасвим јасан механизам настанка последица које ковид 19 оставља на људско здравље и неизвесно је да ли ће се људи који га имају до краја опоравити. А њих није мали број. Истраживања у свету показују да више од трећине пацијената који преболе ковид 19 имају један или више такозваних дугих ковид симптома 3–6 месеци после инфекције. Ако се зна да је у свету до сада заражено око 210 милиона људи, а у Србији око 1,3 милиона, постковид је потенцијална опасност за огроман број људи.

Подаци добијени праћењем пацијената након оздрављења показују да постковид прати хетерогена група симптома. Најчешће су то проблеми са дисањем, болови у трбуху, малаксалост, анксиозност/депресија. Истраживачи и клиничари истичу да се испољава као мултисистемска болест и мора се збрињавати мултидисциплинарно.

Детаљније о постковиду и његовим манифестацијама било је речи на научном скупу „Дугорочни ефекти ковид 19 на здравље – досадашња сазнања и најновија истраживања“, који је путем видео-линка организовала Академија медицинских наука Српског лекарског друштва. Иницијатор тог до сад јединственог скупа на коме су говорили инфектолог, пулмолог, кардиолог, нефролог и неуролог, била је председница академије проф. др Љубица Ђукановић. Она се водила идејом да би чланови академије требало да упознају медицинске кругове, а и ширу јавност са глобалним

Пуковник
проф др Драган Микић

Студије у свету су потврдиле да две трећине пацијената достигну претходни ниво здравља, а код многих се симптоми њихове основне болести погоршају након прележаног ковида 19. Неки пацијенти се опораве, а онда се њихово здравље поново погорша. Код неких је здравље промењиво – час добро, час лоше. И такво стање се одржава не недељама, него месецима.

здравственим изазовом какав је постковид и то пишући чланке и организујући научне састанке, јер верује да ће управо последице ковида бити брига лекара свих струка током следећих месеци и година.

Организација тог скупа и уводно излагање поверено је пуковнику проф. др Драгану Микићу, начелнику Клинике за инфективне и тропске болести ВМА, редовном члану Академије медицинских наука, који

Проф
др Драгана Јовановић

Код значајног броја пацијената без симптома могу постојати плућни поремећаји и они би се морали сврстати у дуготрајни/постковид

је међу првима у Србији, још 16. марта 2021. у „Политици“ објавио текст о постковиду. У њему је сумирао дотадашња истраживања и искуства у свету и своја искуства у раду на ВМА, нековид установи и ковид центру КБЦ Земун, у коме је био ангажован током прва два епидемијска таласа ковида 19 у Србији. Он је у уводном делу свог излагања рекао да је уверен да ће тај научни скуп „помоћи у успостављању потпунијег разумевања природне историје SARS-CoV-2 инфекције и обољења повезаних са ковидом 19, што додатно може помоћи прављењу здравствене стратегије, клиничком одлучивању и одговору јавног здравства на пандемију“.

Из угла инфектолога

Да би се причало о том новонасталом стању, постковиду, потребно је подсетити на начин на који делује узрочник ковида 19 SARS-CoV-2 вирус, јер је ту почетак свих здравствених проблема који касније прате пацијенте. Пуковник проф. др Драган Микић објашњава да SARS-CoV-2 инфекција

почиње на површини слузнице респираторних путева носа и ждрела када се вирус, захваљујући свом спајк (шиљак) протеину, „прикачи“ за тзв. ACE2 рецептор и уз помоћ транспротеина улази у ћелију. У ћелији SARS-CoV-2 вирус започиње своје умножавање и сазревање, а потом излази из ћелије и улази у циркулацију.

– При том се на нивоу ћелије дешава процес познат као ћелијска смрт, када долази до активације макрофага (врста белих крвих зрнаца) који су део одбрамбеног механизма домаћина и почиње синтеза различитих медијатора које макрофаги секретирају и тако активирају имуни одговор домаћина. У случају да је тај одговор нормалан, веома брзо се захваљујући одређеним антителима вирус очисти из ткива и из циркулације и долази до минималног оштећења органа. Али, у случају да је тај одговор дисфункционалан, што се дешава код више од 5% пацијената, долази до снажног и неконтролисаног имуног одговора који доводи до оштећења различитих органа – плућа, мозга, срца, бубрега, јетре, црева и других органа – која касније уводе пацијента у тешка општа стања и облике болести – сепсу, септички шок, плућни едем и пнеумонију, отказивање бубрега, проблеме на централном нервном систему, па и смртни исход. Све је то праћено температуром, малаксалошћу, хипертензијом, кардиомиопатијом, миокардитисом, перикардитисом и низом гастроинтестиналних и реуматолошких проблема – истиче проф. др Микић.

Очито је да се због инфекције многих органа током акутног ковид 19 корона коло не прекида преболевањем болести, јер се у завршној акутној фази ковида 19, која траје 3–4 недеље, може развити продужени ковид, у коме могу да се наставе симптоми из акутне фазе, али и да се појаве нови. Наш војни инфектолог каже да се то дешава у периоду 4–12 недеља. Из тога, после 12 недеља, уколико се симптоми не могу објаснити неком другом дијагнозом, наступа период постковида.

Постковид синдром (ПКС) не бира. Њему могу подлећи пацијенти са благом, средњом или тешком клиничком сликом. Засигурно је да ће постковид имати велики утицај на глобалну здравствену заштиту јер многи пацијенти се после акутног ковида 19 не могу одмах вратити на посао. Студије у свету потврдиле су да две трећине пацијената достигну претходни ниво здравља, а код многих се симптоми њихове основне болести погоршавају након прележаног ковида 19. „Неки пацијенти се опораве, а онда се њихово здравље поново погорша. Код неких је здравље промениво – час добро – час лоше. И такво стање се одржава не недељама, него месецима. Поред тога, значајан је број људи код којих изолација и претрпљени страх због ковида 19 доприносе анксиозности и депресији у постковид периоду“.

– Тај синдром се чешће јавља код особа средњих година него код старијих! Претпоставља се да је разлог за то што су људи средњих година радно активни, па се код њих испољава губитак кондиције, а дуго одсуство са посла доноси и страх од повратка у радну средину. Али, забележено је да се постковид синдром јавља и код деце – наглашава проф. др Микић.

Многи се питају зашто настаје то стање, али још нема правог одговора. Према

речима проф. др Микића, зна се да важну улогу имају пре свега ћелијска оштећења органа, јак урођени имунолошки одговор и продукција запаљенских (инфламаторних) цитокина, те да је прокоагулантно стање индуковано инфекцијом SARS-CoV-2. Он на првом месту ставља аутоимунски одговор, јер се код многих пацијената са ПКС региструје висок ниво инфламације пре свега у виду високих нивоа маркера запаљења, леукоцитозе...

– Најбоље о томе говори проспективна опсервациона студија *Puntmann-a i sar*. урађена на 100 пацијента након акутног ковида 19 у франкфуртској универзитетској болници. Акутна фаза трајала је у просеку 71 дан, 33 пацијента је лечено болнички, док су остали били амбулантни пацијенти са лаким формама болести. Код пацијената са најтежом клиничком сликом рађена је ендомиокардна биопсија и доказано је активно лимфоцитно запаљење. Овим налазом се могу појаснити симптоми у виду кратког даха, бола у грудима, лупања срца и интолеранције на напор – објашњава наш инфектолог и додаје да је приметно и то да у оквиру аутоимунског одговора код неких пацијената имуни систем грешком циља здраво ткиво људског организма, а не оно што треба – SARS-CoV-2. Такође, постоје разни проблеми везани за нервни систем у виду поремећаја регулације рада аутономног нервних система, као што су крвни притисак, срчани ритам, дисање, варење и друго, а који могу бити узрок умора, главобоље, конфузије, нетолеранције на напор и сл.

Не мање важну улогу, према речима проф. др Микића, има оштећење ендотела и тромбоза ситних крвних судова.

– У току SARS-CoV-2 инфекције често долази до оштећења ендотелних ћелија крвних судова, што може бити окидач за покретање тромбозе крвних судова у току ПКС. Вирус знатно утиче и на процес згрушавања крви, што све заједно доводи до поремећаја микроциркулације практично свих органа, а у најтежим случајевима до плућне тромбоемболије или можданог удара. Егзактно је и доказано код умрлих у току ковида 19 код којих су вршене аутопсије да су пронађене тромбозе најситнијих крвних судова плућа, мозга, срца, бубрега и других органа, што је један од основних узрока отказивања органа и смрти. Дефинитивно, а ми имамо извесно искуство, многи пацијенти са ПКС осете побољшање по увођењу антикоагулантне терапије – примећује проф. др Микић.

Бројни симптоми

Из досадашњег клиничког рада уочено је да постоје бројни симптоми и знаци који прате постковид и негативно утичу на квалитет живота пацијената.

– Код неких пацијената се у првих месеца дана одржавају благо повишена температура, јака малаксалост, брзо замарање, осећај зиме, кратак дах, болови у грудима и необична узнемиреност уз убрзан рад срца. Код других се после завршеног лечења акутног ковида 19 јављају висока температура, често праћена језом и дрхтавицом, пнеумонија, сепса, апсцеси плућа, јетре, бубрега и друге компликације. Симптоми на које се најчешће жале пацијенти који су прележали ковид 19, а везани су за респираторни систем, манифестују се као субјективни осећај отежаног дисања,

укључујући повремени кратак дах, бол у грудима или сув кашаљ, а код тежих облика и смањен плућни капацитет, уз развој плућне фиброзе која обично није прогресивна. Код тих особа су на рендгенским или ЦТ снимцима плућа видљиве промене интерстицијума. Јављају се и главобоља, повишена температура, лучење пљувачке, упала грла, оштећење слуха, различите и променљиве болне сензације (мигрирајући болови), кожни осипи, синдром сувог ока, необјашњиво дуготрајно повећање вредности Д-димера – објашњава проф. др Микић.

Према његовим речима, један број пацијената са продуженим ковидом може имати и различите кардиолошке проблеме. Од лакших кардиолошких поремећаја бележе се аритмије, лупање срца и висок крвни притисак, а од тежих компликација су срчана инсуфицијенција, миокардиопатија, миокардитис и оклузивна болест коронарних артерија. Како каже, постковид могу да прате и ендокринолошке и метаболичке сметње које се крећу у распону од хипергликемије и теже контроле шећерне болести, преко поремећених вредности функције јетре и поремећаја у раду штитне жлезде до смањене функције бубрега и губитка у телесној тежини. Такође, примећене су и тегобе везане за неуромишићни и скелетни систем, које се испољавају као упорни болови и трњења у мишићима и зглобовима, а присутан је и губитак чула мириса и укуса. Један број пацијената пријављује и неуролошке, односно психијатријске симптоме попут депресије, анксиозности, напада панике, конвулзије, парализе, појаве „менталних магли“, ниског нивоа енергије, раздражљивости, умора, слабе концентрације, главобоље, заборавности, недостатка мотивације, осећаја тескобе и збуњеност.

Студије које прате тај синдром

Професор др Микић каже да су он и његове колеге били у прилици да испитују и лече већи број пацијената с продуженим ковидом између 4. и 11. недеље од почетка болести, наравно уз помоћ колега са ВМА других специјалности. Посебно истиче велики број пацијената лечених у Клиници за инфективне и тропске болести ВМА после лечења ковида 19 због дијареалног синдрома узрокованог токсином бактерије *Clostridium difficile*. Он упозорава да код старијих болесника са коморбидитетима због претеране и неконтролисане употребе антибиотика често долази до појаве веома тешких, па и смртоносних облика псеудомембранозног колитиса. Реч је о веома заразним болесницима који се морају изоловати од осталих болесника са инфективним болестима како не би дошло до болничких епидемија. Током пандемије ковида 19 било је много болесника са том контагиозном дијарејом па су због недостатка места на инфективним одељењима инфектолози били приморани да скраћују њихову хоспитализацију или да лакше случајеве болести лече у кућним условима. При томе су чланови породице оболелих саветовани и строго упозоравани да се придржавају свих противепидемијских мера да се обољење не би ширило на друге особе. – На сву срећу, брза и добро спроведена ефикасна терапија је и у кућним условима резултирала најчешће излече-

њем и није било породичних епидемија.

У свету су рађене бројне студије које говоре о симптомима постковида. Професор др Микић истиче неке. На пример, у студији рађеној у највећој римској болници код пацијената након болничког лечења показано је да је 87% имало ≥ 1 симптома постковида два месеца по отпусту. Студија спроведена у Даблину указује да преко 50% пацијената осећа умор 10 недеља након што су прележали ковид 19, док је једна трећина била физички неспособна да се врати на посао. У енглеској студији објављеној децембра 2020. на 9.063 пацијента регистровано је 12 симптома месецима након обољења од ковида 19. Главни налази су били да се код 22,1% пацијента региструје више од једног симптома током 12 недеља, да су најчешћи симптоми у петој недељи умор, кашаљ, губитак мириса и укуса, миалгија. Симптоми су били најчешћи у популацији 25–69 година, али су регистровани и код више од 10% деце старости 2–11 година и око 15% код 12–16 година.

У највећој кохортној студији на 1.733 пацијента отпуштених из болнице после ковида 19, чак 76% пацијената имало је више од једног симптома шест месеци након појаве симптома и већином су биле жене. Најчешћи симптоми били су умор или слабост мишића – 63% и проблеми са спавањем – 26% пацијената. Анксиозност или депресија регистрована је код 23% пацијената, а смањену толеранцију на напор имало је преко 20% пацијената. Постотак пацијената са поремећеном плућном дифузијом током праћења био је већи код пацијената са тежим обликом акутног ковида 19.

Пуковник проф. др Микић помиње и највећу студију која је урађена у Енглеској на 47.780 пацијената са дугим ковидом, који су у просеку праћени 140 дана. У њој су разматрани и амбулантни и хоспитализовани пацијенти. Регистровани су узрок смрти, поновна хоспитализација, обољења респираторног система, али и велики кардиоваскуларни проблеми као што су попуштање срца, инфаркт миокарда, мождани удар, аритмија, потом, шећерна болест, тешке хроничне болести бубрега, хроничне болести јетре. Отпуштени из болнице након акутног ковида 19 су у овој студији, у поређењу са контролама, имали већу стопу смртности, чешћу поновну хоспитализацију и дисфункцију више органа. Скоро 30% пацијената поново је хоспитализовано, чак 12,3% је умрло по отпусту и респираторну болест имало је 14,1 одсто.

Пацијенти са ПКС представљају у нашој земљи велико оптерећење за мале капацитете нековид здравствених установа, посебно инфективних клиника и одељења. Због његове мултисистемске природа биће потребна холистичка процена и лечење, тако да клинике треба да буду ослоњене на специјалистичке службе и имају приступ низу тестова за процену и дијагностику – нагласио је проф. др Микић.

Искуства пулмолога

Ковид 19 је у почетку био превасходно респираторно обољење, јер су се најозбиљније здравствене компликације које вирус доноси односиле на плућа. И данас у постковиду оставља здравствене проблеме на том важном органу. Најчешће су то отежано дисање – диспнеја, губитак даха и слабост (малаксалост), замор при ма-

њем напору, болови у грудима (осећај печења и притиска), кашаљ.

Професорка др Драгана Јовановић, субспецијалиста пулмологије и онкологије каже да је учесталост јављања дуготрајних респираторних симптома различита и углавном зависи од разних фактора. Најпре од тежине обољења.

– Уколико је ковид болест блага, а пацијенти амбулантно или хоспитално лечени, она има сасвим другу димензију и учесталост респираторних симптома у постковиду у односу на тешку клиничку болест. Нарочито ако су пацијенти лечени у јединицама интензивне неге или били на механичкој вентилацији. Уобичајено је да постоји рањива група, то су махом старији који имају и више коморбидитета. Затим ту су болесници са хроничним болестима који примају имunosупресивну терапију итд.

О учесталости дуготрајних респираторних симптома после благог облика ковида, према њеним речима, говори неколико студија. Она наводи студију *Тенфорд* (Tenforde MW, et al.), у којој је код 45% амбулантних пацијената констатовано да и даље имају опште и респираторне симптоме 8–12, па и до 16 недеља након прележане инфекције. С друге стране, шведска група COMEBAC Study Group истраживала је шта се дешава са здравственим радницима који су прележали благи ковид. Код њих су констатована оштећења и поремећај плућне функције чак након осам месеци од прележаног ковида. Двадесет шест посто имао је најмање један умерени до тешки симптом који је трајао најмање два месеца, а 15 одсто је имало најмање осам месеци диспнеје – отежано дисање, малаксалост, болови у грудном кошу.

– Значајан број ових здравствених радника са благим ковидом 19 нису имали никакве факторе ризика, а ипак су имали дугорочне симптоме који су им пореметили и професионални и приватни и социјални живот – истиче наш пулмолог.

Дијагностика плућних промена

Када је реч о дијагностици плућних промена после ковида 19, и ту се као и код других хроничних плућних болести користи неколико скала и скорова који могу да помогну да се одреде тежина симптома и правци даљег лечења.

– Јако је битан клинички преглед, а релевантни су и тестови плућне функције у постковид периоду. На пример спирометрија. Она је доступна свима и подразумева одређивање вентилаторних параметара, витални капацитет, али нам не даје увид у плућну функцију у постковид периоду. С друге стране, тестови дифузије представљају осетљиво средство којим можемо да утврдимо дискретно промене у плућима, али они нису свугде доступни, јер се најчешће у Београду могу вршити једино на ВМА и на Клиници за пулмологију КБЦ Србије. Јако су корисне гасне анализе артеријске крви, као и пулсна оксиметрија у миру и при напору и двоминутни или шестоминутни тест ходања. Од других метода апсолутно је супериоран у откривању промена високорезолутивни скенер плућа – HRCT. То је и даље знати стандард за детекцију и квантификовање свих промена, процеса, болести, па самим тим и фиброзе. Може да помогне и радиографија грудног коша, али она има двоструки ри-

зик да не открије постојеће промене код ковида, нарочито оне које су најчешће типа млечног стакла и уколико су ретрокардијално локализоване – објашњава проф. др Јовановића, додајући да све више добија на значају ултразвук плућа јер скенери нису тако доступни у државним институцијама. Та неинвазивна метода која не подразумева зрачење показала је у њеној клиничкој пракси одличну корелацију са налазом виђеним на скенеру.

– Истакла бих два теста који указују на поремећај размене гасова на нивоу алвеола, а то су смањење сатурације кисеоника при напору, било да је то двоминутни тест или тест ходања, и смањење дифузијског капацитета. Они су карактеристика ране дијагностике управо када су сви други параметри интерстицијских плућних промена болести фиброза потпуно нормални.

Јако важан показатељ погоршања стања у постковиду јесте самопроцена пацијента. С обзиром на то да многи пацијенти не могу да дођу до лекара у моменту у коме се лоше осећају, направљена је једноставна скала поделе диспнеје, која умногоме може да помогне лекара.

– Поделили смо диспнеју на слабу – да ли се уопште испољава при нормалним дневним активностима или само при неком већем напору као што су пењању на други спрат или при брзом ходању; на умерено изражену, која ограничава човеку дневне активности, кад се они жале да не могу као раније да се попну на први спрат и да имају проблема са редовним дневним активностима, и на високу или тешку диспнеју која подразумева недостатак ваздуха у миру, кад човек не може ни да заврши реченицу или тешко дише при облачењу, при обичним дневним активностима. То је јако важан податак који говори да је потребно хитно тог пацијента сместити у болницу – истиче проф. др Јовановић и додаје да су важни показатељи тог стања и неки други моменти, као што је број удисаја у минути. – Ми кажемо пацијентима да измере колико пута у минути удахну седећи. И управо се саветује да хитно оду у било који ургентни центар уколико је измерен број већи од 20 удисаја.

Наш познати пулмолог саветује пацијентима који осећају тегобе у постковиду да пулсним оксиметром мере засићеност крви, сатурацију, најмање два пута дневно – једанпут у миру, а други пут у напору, пре подне и после подне, и да направе табелу са тим подацима како би лекар имао увид у то шта им се дешава.

– Уколико при напору дође до пада сатурације кисеоником значајно у односу на налаз у мировању, или пак уколико пада у миру, потребно је да се одмах јаве лекару. Ако је сатурација у миру пала на 94 процената и ниже свакако је потребно да се хитно јаве лекару у клиничком или ургентном центру. Наравно, ту су и други параметри – објашњава др Јовановић.

Према њеним речима, у свету се за мониторинг у постковиду све више користи пикфлоуметар. То је мали кућни спирометар који је изузетно важан за пацијенте који имају и даље диспнеју и неке респираторне тегобе.

Пратеће студије

Речи проф. др Јовановић поткрепљене су резултатима више студија. У једној, британској студији пресека било је укључено

Нос и ждрело

Плућа

Танко црево

Срце

Очи

Бешика

Бубрези

Панкреас

Мозак

Простата и тестиси

Плацента

ПОДЕЛА

Према NICE препорукама из 2020. за иницијалну дефиницију дуготрајног, односно постковид синдрома, постоји следећа подела: *акутни ковид 19* траје 3–4 недеље, *продужен ковид* се јавља од 4–12 недеље, а *постковид 19* после 12 недеља, уколико се симптоми не могу објаснити неком другом дијагнозом.

НАЈЧЕШЋИ СИМПТОМИ

Најчешћи симптоми који се сусрећу након инфекције су веома изражени осећај умора, губитак даха, болови у зглобовима, мишићима и грудима, кашаљ, губитак чула мириса, укуса, апетита, синдром сувог ока, цурење из носа, црвенило очију, главобоља, упала грла, лучење пљувачке, вртоглавица, дијареја, потом несаница, повишена температура, ноћно знојење, упала грла, зујање у ушима, тешкоће приликом дубоког дисања, гушење, понекад кратак дах праћен појачаним откуцајима срца. Такође, јавља се необјашњиво повећање вредности Д-димера, дијабетес, различите променљиве болне сензације (мигрирајући болови) и кожни осипи, оштећење слуха, опадања косе, а све је то праћено изузетним осећајем безвољности, несанице, анксиозности, заборавности, малаксалности, депресије.

ДУГОРОЧНО ПРАЋЕЊЕ

У Британији, Француској, САД се оснивају државне клинике за постковид болеснике, а Америчка здравствена агенција уложила је преко милијарду долара у истраживање утицаја продуженог ковида 19 на здравље људи у наредне четири године. Формирана је и Банка биолошких узорака у којој ће се чувати крв, урин, цереброспинална течност... од пацијената са постковидом ради каснијих испитивања.

РЕДОВНЕ КОНТРОЛЕ

Пацијентима који су прележали ковид 19 саветују се контроле 14. и 28. дана након отпуста, а затим у интервалима од по неколико месеци, у зависности од резултата радиолошких и лабораторијских налаза. Праћење се обуставља уколико након три месеца немају тегоба и ако су лабораторијске анализе, посебно Д-димер, ЕКГ, ултразвук срца и радиографија плућа уредне. Такође, саветује се узимање витамина и то из свежег воћа и поврћа, затим пробиотика и аспирина, као и лагане шетње и вежбе дисања. Уколико, пак, и након три месеца пацијент има неке тегобе, онда се препоручује додатна детаљна дијагностика.

око 400 оболелих људи по изласку из болнице, од којих је трећина била без придружених болести које су саме по себи ризик за тежи облик ковида. Она је важна јер је 60% хоспитално лечених имало константан недостатак ваздуха, трећина хронични кашаљ, а преко две трећине умор и интолеранцију мањих напора. Велика већина тих пацијената после два месеца је оценила своје здравствено стање као непотпуно, као да нису потпуно своји, а они који су праћени дуже од два месеца, имали су и после четири месеца перзистентне неке симптоме. Треба нагласити да је и после три месеца око 40% пацијената још увек осећало диспнеју. У овој студији рађена је корелација лабораторијских параметара, са плућним променама, па је око трећине пацијената дуго имало повишен Д-димер, а сваки десети повишен ЦРП. Међутим, ти налази су се у већини случајева након неколико недеља вратили на нормалу. Наведене симптоме и поремећаје пратиле су радиолошки промене, па је тако око 40% и даље имало промене, с тим што су се у 9% случајева оне погоршавале, што указује на

развој прогресивне фибризе плућа. Тај проценат није велики али, како је рекла проф. др Јовановић, кад се зна број пацијената који су прележали ковид, то је огроман број људи који могу да постану респираторни инвалиди.

Према њеним речима, јако је занимљива аустријска студија (Сахарић и сарадници) прва проспективна, у којој се показало да је диспнеја најчешћи синдром већ после шест недеља након отпуста из клинике и то код 47% пацијената, а праћена је кашљем у 15% случајева. Након шест недеља високорезолуциони скенери забележили су оштећење плућа у 88% ових пацијената. Побољшање параметара плућне функције било је евидентно након 12 недеља јер је тада дифузијски капацитет смањен на 33%, а после 12 недеља на 22%. Али је још велики број болесника, односно опорављених, који имају поремећену размену кисеоника на нивоу алвеоло-капиларне мембране.

И у студији Фриди и сарадници (Froidure A, et al. Resp. Med, 2021), рађеној на 126 пацијената са тешким обликом ковида, примећено је да је током три месеца праћења преко трећине пацијената имало диспнеју као симптом.

– Међутим, тестови плућне функције и спирометријски вентилаторни поремећаји били су близу нормалних граница, што је очекивано јер би требало да буде јако велико оштећење плућа, да се то покаже на спирометрији. Осетљивији тестови показали су да је дифузијски капацитет плућа оштећен и смањен на 74% код 47% пацијената, а 27% особа имало је умерено оштећење дифузијског капацитета испод 60%. Приликом испитивања скенером доминирали су налази млечног стакла, а загрињавање је што су код неких пацијената примећени знаци најпознатије и најопасније компликације као последица ковида – фиброзе плућа у 20% случајева. Та студија је показала да је пријем у јединице интензивне неге значајно повезан са обимом оштећења плућа у постковиду од најмање пет одсто.

За пулмологе је јако важна чешка студија из 2021. која је указала да постоји значајан проценат – око 40% пацијената који немају практично никакве симптоме, али имају знатна плућна оштећења и поремећаје. То је према речима проф. др Јовановић група пацијената која представља нови дијагностички и терапијски изазов у будућности за постковид праћење јер до сада није постојала класификацију која је укључивала пацијенте без симптома.

Пулмолог проф. др Јовановић нагласила је значај физикалне терапије и рехабилитације као кључне у спречавању пречишћеног респираторног инвалидитета пацијената након плућне форме ковида 19.

– Велики изазов представља организација рехабилитације у кућним условима, с обзиром на огромну стечену мишићну слабост и општу слабу кондицију. Пацијентима се показује како да раде вежбе дијафрагмалног дисања и како да користе стерилне рукавице или балон за вежбе издишања. Доказано је да је за 30% мања постојаност респираторних симптома и плућних промена на скенеру ако се физикална терапија и рехабилитација укључи већ по отпусту пацијената из болнице – истиче др Јовановић.]

Извор: Одбрана

Рат у Украјини

Пише: НИКОЛА ВРЗИЋ

ЧАСОВНИК СУДЊЕГ ДАНА

Зашто је Русија морала да реагује у Украјини

Када смо погледали у часовник Судњег дана да видимо колико нам је остало до нуклеарне поноћи - још само 100 секунди, никад мање на овом симболичком сату што већ 73 године мери опасност од потпуног уништења света - у америчком Билтену нуклеарних научника који помера његове казаљке пронашли смо и неочекивани разлог за још већи страх. Не због нуклеарног већ због биолошког оружја. Али кренимо редом.

А то ће рећи, благо заобилазним путем. Преко Минска, да бисмо разумели читав контекст.

Минск 1 и 2

Да је желео да ситуацију у Украјини решава оружјем, наиме, председник Русије Владимир Путин решио би је још у време пуча на кијевском Мајдану 2014. и потоњих борби у Донбасу из којих је украјинска војска изашла тешко угрувана.

Уместо да такво њено стање потпуног расула и никаквих одбрамбених фортификација на читавом путу до њених западних граница искористи да преглази читаву Украјину - ако му је већ то намера - Путин се определио за мировне преговоре. Уследили су Минск 1 и Минск 2, договори које Кијев никада није ни намеравао да испуни, али је зато за све време њиховог неиспуњавања наставио да се наоружава уз обилну подршку Запада.

И тек када се војска пучистичке власти из Кијева опскрбила савременим наоружањем и утврдила своје положаје, Путин је руској војсци дао наредбу да наступи.

Ако је Путин све време планирао да изврши инвазију Украјине, па је изабрао баш овакав тренутак, а управо за то га Запад оптужује, онда он мора да је најгори стратег у историји а при томе је и прилично неурачунљив. Дакле, овако објашњење његових поступака може да буде истинито само ако је истина и да су Мадлен Олбрајт и Хилари Клинтон голубице мира. У супротном, закључујемо да је Путин наредио оно што није желео зато што је то морао да учини.

Шта је могло да се догоди да га на тера на овако драстичан потез?

„Нису нам оставили другу опцију. Створили су такве безбедносне ризике да нисмо могли да реагујемо другачије... Створили су такве ризике да нико не зна како би држава опстала“, рекао је Путин и оставио нас да се питамо на шта је конкретно мислио. Јер, и без руске интервенције, сам улазак Украјине у НАТО, као реална егзистенцијална претња Русији, био је процес дугог трајања и (ипак) неизвесног исхода; што ће рећи да је морала нека непосреднија опасност да се надвије над Русију.

Руско-кinesке бојазни око америчких биолошких активности на њиховим границама сада су употпуњене признањем самих актера тих опасних активности да су оне заиста и постојале

Ако је у питању била директна, конвенционална претња по опстанак Русије, па и нуклеарним оружјем, јасно је да Русија на то може да узврати јер зна и коме узвраћа и има средства да то учини, макар и по страшну цену узајамног уништења. Али шта ако је Путина на (ре)акцију приморао, тако рећи, невидљиви противник који би Русију ставио пред подједнаку опасност од уништења а она не би имала могућност да узврати, отуда ни способност да тиме одврати ову врсту напада?

Те је зато морала да реагује, без обзира на све остале последице, пре него што постане прекасно.

О тој је могућности овде реч. Држаћемо се искључиво проверљивих и званичних информација.

Заједничка забринутост

Прошле седмице у „Печату“ смо подсетили да је у октобру 2017. председник Русије Владимир Путин јавно скренуо пажњу да се етничким Русима, дакле, не свим грађанима Русије, „на систематски и професионалан начин“ прикупљају узорци ДНК. Испоставило се тад и да је реч о пројекту који је спроводила „највећа јединица за медицинска истраживања Руског ваздухопловства СА Д“, 59th Medical Wing. А портпарол АЕТЦ-а (Air Education and Training Command) Бо Дауни објаснио је заинтеригујућу руску јавност, у изјави за РИА новости, да Центар за молекуларна истраживања поменуте јединице спроводи „мускулоскелеталне студије ради идентифи-

ковања различитих биомаркера повезаних с повредама“. А ДНК искључиво Руса је тобоже тражен „због интегритета студије“, шта год то тачно значило, а не зато што су у питању Руси.

Четири године касније, 8. октобра прошле 2021, Русија и Кина без видљивог повода објављују заједничко саопштење у коме изражавају забринутост због тога што су се Сједињене Државе две деценије раније унилатерално повукле из преговора о „потпуном искључивању могућности да биолошки агенси буду употребљени као оружје... Због тога, и у светлу убрзаног напретка на пољу науке и технологије с дуалном наменом, повећан је ризик употребе биолошких агенаса као оружја“.

У том контексту, наведено је даље, „наглашено је да војне биолошке активности Сједињених Држава и њихових савезника у иностранству (преко 200 америчких биолошких лабораторија отворено је ван територије САД, функционишући на непрозиран и не транспарентан начин) изазивају озбиљну забринутост... Две стране деле став да такве активности представљају озбиљан ризик за националну безбедност Русије и Кине, и имају штетан утицај на безбедност региона. С обзиром на чињеницу да Сједињене Државе и њихови савезници не пружају било какве смислене информације о овим војним биолошким активностима (...), Руска Федерација и Кина позивају САД и њихове савезнике да делују на отворен, транспарентан и одговоран начин, тако што ће на прописан начин пружити информације о војним биолошким активностима спроведеним у иностранству и на сопственој територији“.

После овог обраћања - које није имало пропагандне сврхе, а то знамо зато што није био учињен напор да му се да публицитет у светској јавности - уследио је и изненадни захтев Русије да безбедносним гаранцијама САД и НАТО-а који је добио подршку Кине.

Потом се догодио (неуспели) покушај објене револуције у Казахстану у

коме (као и у Украјини, о томе сасвим ускоро) постоје америчке лабораторије с опасним биолошким патогенима.

Затим су председници Русије и Кине Путин и Си Ђипинг разговарали у четири ока на отварању зимске олимпијаде у Пекингу.

А онда је уследила руска интервенција у Украјини.

Патогени и биолошко оружје

У прилици смо да исказане русо-кинеске бојазни око америчких биолошких активности на њиховим границама употпунимо признањем самих актера тих опасних активности да су оне заиста и постојале.

Споменути амерички Билтен нуклеарних научника, наиме, 25. фебруара објавио је текст под насловом „Званичник САД: Руска инвазија Украјине ствара ризик од пуштања опасних патогена“.

Званичник чије се упозорење у том тексту цитира је Роберт Поуп, директор Кооперативног програма умањивања претњи (Cooperative Threat Reduction Program - CTRP) у склопу Одбрамбене агенције за умањивање претњи (Defense Threat Reduction Agency), која је пак проистекла из Пројекта Менхетн и функционише у оквиру Пентагона.

„Руска инвазија Украјине могла би да угрози мрежу лабораторија повезаних са САД које раде са опасним патогенима“, рекао је Роберт Поуп, наводи Билтен, уз тврдњу да „лабораторије у Украјини нису постројења за биолошко оружје“.

У наставку текста, међутим, потврђује се сасвим супротно.

Ланац лабораторија

„Влада САД сарађивала је са 26 постројења у Украјини. Пре инвазије програм је пружао директну материјалну подршку за шест украјинских лабораторија“, наводи се даље у Билтену, и додаје да се слични партнери налазе и у „неколико бивших совјетских република као што су Јерменија, Азербејџан, Грузија, Казахстан и Узбекистан“.

И још једно посредно признање да није реч о безазленом проучавању вируса и бактерија већ да је нагласак на њиховом проучавању у безбедносно-политичке сврхе: „После 11. септембра, CTRP програм почео је више да се фокусира на то како би терористи могли да злоупотребе биолошка истраживања“, рекао је Поуп. Данас, 62 одсто од 360 милиона долара буџета за ову фискалну годину фокусирано је на биолошка питања.

О постојању овог програма говори се и на сајту Амбасаде САД у Украјини, међутим, занимљиво, све странице које воде ка детаљима тих лабораторија (у Дњепропетровску, Херсону, Кијеву, Харкову...) избрисане су са сервера. Копије су ипак сачуване у интернет-архивама, и, гле чуда, тамо видимо да је свима донатор Министарство одбране САД, уместо Министарства здравља на пример, што би било логичније ако им је намена цивилна.

У тим америчко-украјинским лабораторијама заиста се налазе опасни патогени организми. И, још алармантније, ту нема биолошког оружја. Неке лабораторије, рекао је Роберт Поуп, могле би да чувају патогене ланце заостале од совјетског програма биолошког оружја, очуване у замрзивачима за истраживачке сврхе

И све су имале, или су биле у процесу добијања, Дозволе за рад с патогенима...

Додајмо и да је Амбасада Русије у Сарајеву ових дана нашла за сходно да примети у саопштењу: „Управо су САД натрпале Украјину биолошким лабораторијама, које су врло могуће коришћене за проучавање метода за уништавање руског народа на генетском нивоу!“

Али нарочиту пажњу привлаче две нове лабораторије - једна у Кијеву, друга у Одеси - за рад са „нарочито опасним патогенима претњама у Украјини“. Судећи по документацији о понуди за некакве додатне радове са сајта за јавне набавке Владе САД

(sam.gov) од 28. јула 2021, ти додатни радови имали су рок трајања од седам месеци. Што значи да је било предвиђено да почну да раде пре неколико дана, то јест крајем фебруара. Руска акција у Украјини започела је 24. фебруара...

Да ли би из ових лабораторија потекла она непозната претња због које, како то рече Путин, „нико не зна како би држава опстала“?

То, наравно, не можемо да знамо, а питање је и да ли ћемо икада сазнати. Али после неспорних доказа да су Сједињене Државе у ово време заострених геополитичких односа створиле ланац лабораторија за рад с опасним патогенима, чак и с биолошким оружјем, и то на границама својих главних геополитичких противника, таква могућност не може да буде одбачена као теорија завере. Уосталом, мислите ли да су без ваљаног разлога Русија и Кина јесенас упозориле свет на нетранспарентне војне биолошке активности Америке и њених савезника у иностранству? Колико год то страшно или незамисливо звучало, Роберт Поуп из за то надлежног Cooperative Threat Reduction Program-а. Пентагона јасно нам је показао, иако то сигурно није желео, да и Русија и Кина, па и сви ми, и те како имамо разлога да будемо забринути да је онај часовник Судњег дана наставио да откуцава...

Извор: Печат

Занимљива паралела

КАКО ЈЕ ОТВОРЕХА ПАНДОРИНА КУТИЈА

Први хитац на Украјину испалио је НАТО 24. марта 1999.

Пише ВИЛИ ВИМЕР

Био је то 24. дан у месецу. НАТО је 24. марта 1999. године, кршећи међународно право, покренуо агресорски рат против града Београда, који је био у дубоком миру, и Савезне Републике Југославије. ОЕБС је данима пре тога извештавао да је на Косову мирно. Његове извештаје прослеђивали су надлежни национални немачки извори.

Америчка агресија

НАТО је, с водећом америчком силом на челу, у претходних неколико месеци доследно радио на овом дану напада. Споразуми између САД и владе у Београду, који су били осмишљени да постигну мирно решење сукоба, били су у тој мери извртани за потребу доношења одлуке НАТО-а да ни они нису стајали на путу рату против Југославије.

Ратом против Југославије требало је, истовремено, елиминисати међународни мировни поредак који се манифестовао у

Повељи Уједињених нација као резултату два светска рата. Апсолутно не поштујући Повељу УН и забрану насиља и рата која је њоме успостављена, САД и њени савезници покренули су напад. Ера америчког глобалног права јачега најављена је употребом немачких бомбардера против Југославије.

Први хитац у међународно-правно илегалном рату Руске Федерације против Украјине испалио је 24. марта 1999. током рата НАТО-а против Југославије. САД су тада прихватиле пропаст међународног права како би оствариле своје циљеве у Европи.

Од тада је њихово схватање права терминисала чињеница да је агресорским ратом против Југославије, којим је прекршено међународно право, уништено међународно право које је до тада важило уз монопол УН на употребу силе. Конференција у Брислави у априлу 2000, коју је организовао шеф америчког

Стејт департамента, јасно је показала да је рат против Југославије у ствари успоставио преседан. Од тада свака држава која жели да предузме акцију попут оне САД против Југославије може да се позива на њега. Пандорина кутија била је отворена.

Два циља у јужној Европи

Ниједна савезна влада у Бону/Берлину није отада ни покушала да заустави точак разарања међународног права. Свако ко је желео да се укључи у тадашњи политички живот Немачке знао је шта је мотивисало овај 78-дневни рат против Југославије. Његов главни циљ био је да се Руска Федерација отера далеко на исток од Јадранског мора. Русија више не би требало да буде у могућности да врши било какав утицај на своје традиционалне партнере у близини Јадрана.

Међутим, конференција у Братислави разоткрила је још далекосежније циљеве. Према идејама америчке владе, изнетим на конференцији у Братислави, у годинама које су уследиле требало је предузети све да би се остварила два циља у јужној Европи. Прво, требало је исправити америчку погрешну одлуку из Другог светског рата да у то време америчке копнене трупе не буду стациониране на Балкану. И то је требало да се исправи што је пре могуће.

Међутим, није се радило само о потискивању утицаја Русије на подручје источно од Црног мора. Требало је и саму Русију избацити из Европе. За то је било потребно изградити нови зид између Балтичког и Црног мора. Западно од овог зида била би америчка територија. Источно од ње би могла бити Русија, или неке друге државе. У сваком случају, ова област више не би била сусед области под контролом Америке западно од овог новог трансконтиненталног зида.

Говор председника Руске Федерације Путина на пленарној седници немачког Бундестага 2001. био је, свесно или несвесно, руски контрапредлог плановима из Братиславе који су доспели у јавност.

Русија, рекао је председник, у складу с идејом „Европе као заједничке куће“ која је само деценију раније изазвала еуфорију у Европи, пружа руку својим западним суседима.

Али рат против Југославије је истовремено имао и другу сврху.

Немачке оружане снаге које су 8/9. маја 1945. морале да потпишу безусловну предају, и чија је историјска слика о себи као традиционалном делу државног поретка тада претрпела непоправљиву штету, требало је да буду укључене у војну операцију коју је НАТО проценио као успешну. Ништа није толико важно као војно самопоуздање - тако се то тада процењивало у Бону. Али то нећемо наћи у документима.

Врх копља

Сада је, 24. фебруара, у рату Руске Федерације против Украјине проговорило оружје. У новинама је било све припремљено нешто пре Божића 2021. са извештајима о концентрацији руских трупа на руско-украјинској граници. Требало је то раније приметити. На пример, у извештавању о изјави америчког председника Џоа Бајдена о његовом руском колеги Путину. У месецима који су уследили њему-

Ратом против Југославије требало је елиминисати међународни мировни поредак који се манифестовао у Повељи Уједињених нација као резултату два светска рата. Апсолутно не поштујући Повељу УН и забрану насиља и рата која је њоме успостављена, САД и њени савезници покренули су напад. Ера америчког глобалног права јачега најављена је употребом немачких бомбардера против Југославије

Алексинац 1999: сећање на страдале у НАТО агресији на Србију (СРЈ)

је било тешко да се осмехне на изјаву председника Бајдена да је он - Путин - „убица“. Али једном речено, заувек је речено.

Председник Бајден је убрзо по преузимању дужности намерно и без оклевања бацио рукавицу у лице и заострио је однос између САД и Русије. Међутим, на томе се ствари нису зауставиле, што је показала и посета америчког државног подсекретара Викторије Нуланд Москви, почетком октобра 2021. године, и њени разговори с високим руским саговорницима.

У свом говору пред почетак рата у Украјини руски председник Путин је јасно ставио до знања да су САД Руској Федерацији ускратиле право на независну државу. Речено је да је посета Нуландове одиграла одлучујућу улогу у томе. Развој од тада је, нажалост, превише познат.

Управу веза актуелних дешавања у рату против Украјине с ратом против Југославије чини ту димензију јасном. Оно што се спроводи у Украјини и на штету народа у Украјини представља борбу Руске

Федерације за сопствени опстанак и вољу САД да избаце Русију из Европе. НАТО је тај који већ дуго покушава да искористи Украјину као врх копља против Русије, поготово што више и не крије у којој се мери, користећи рат против Југославије, из одбрамбеног савеза, према Повељи УН, трансформисао у глобалну агресорску формацију. Није ли требало да Москва зајмури на ово ? Или на то што немачко оружје у рукама нацистичких батаљона у акцији против руских војника - у Русији одмах изазива сећање на 1941. То је могло бити део калкулација оних који не траже хитно окончање рата, већ желе да дају одлучујући допринос коначном тровању односа између Русије и Немачке.

Све што Запад предузима откако је Руска Федерација, кршећи међународно право, напала Украјину, садржи у себи процену да ли било која мера за окончање рата, која би решавала познате разлике између Русије и САД, у себи садржи и захтев за повлачење руских трупа и отклањање велике штете? Све досадашње

мере Запада дају утисак да су санкције усмерене и на то да Братислава постане стварност у Европи.

Чак и ако не треба поредити различите ствари, мора се указати на један суштински узрок светског рата у Азији и деловања САД против Јапана. Као у прави час, први пут је неколико дана пре почетка рата против Украјине на немачкој телевизији приказан филм о бици код Мидвеја. Филм је почео размишљањима јапанског адмирала Јамамота пре јапанског напада на Перл Харбор о томе шта се то заострило између САД и Јапана. Како се испоставило неколико дана касније, то су биле речи на почетку рата усред Европе. Тешко да бисте то могли видети другачије. Ово укључује и утисак који је учинила посебна седница немачког Бундестага у недељу, 27. фебруара 2022. године. Политичка окосница и заштита немачких интереса изгубљени су и напуштени претходних са-ти.

Аутор је бивши немачки државни секретар и потпредседник ОЕБС-а
Извор: Печат

196 година Матице српске

НАЈСТАРИЈА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРНА УСТАНОВА

Матица српске је најстарија књижевна, културна и научна установа српског народа, основана у Пешти 4/16. фебруара 1826. године. Циљ оснивања Матице је национална хомогенизација, просвећивање и издавање српских књига. Оснивачи Матице српске су били пештански Срби: Гаврило Бозитовац, Јован Деметровић, Јосиф Миловук, Петар Рајић, Андрија Розмировић, Георгије Станковић и Јован Хаџић. Први председник Матице српске био је правник и књижевник Јован Хаџић, а први формално изабрани секретар био је правник и новинар Теодор Павловић. Седиште Матице српске се налазило у Пешти до 1864. године, када је пресељено у Нови Сад. У данашњем седишту (Задужбина Марије Трандафил из 1912. године, улица Матице српске 1), Матица српска се налазила од 1927. године. Као најстарија национална културна установа међу Словенима, Матица српска је била узор свим, другим словенским матицама. По узору на њу, касније су оснивали и други словенски народи своје матице, преузимајући од ње име, а добрим делом и програм (Матица чешка 1831, Матица илирска 1842, Матица Лужицко-српска 1847, итд.).

Од оснивања, Матица српска следи као установа свесрпског, саборног карактера и има значајну улогу у оснивању других установа српске културе, као што је први национални професионални театар (Српско народно позориште у Новом Саду). Своју делатност, Матица српска је развијала пре свега захваљујући добротворима, међу којима је најзначајнији Сава Текелија (1761-1842), који је сву своју имовину завештао својој задужбини Текелијанум и Матици српској. Након пресељења из Пеште у Нови Сад шири се Матичина просветитељска и издавачка делатност, штампа се значајна серија „Књиге за народ“, многе се стипендијске задужбине и легати, списују књижевни конкурси, шири издавачка делатност, а све јаче постаје и прожимање са културом у слободној Србији.

Иако је Први светски рат осиромашао Матицу српску, у међуратном периоду она добија на научној снази својих сарадника. Своје радове у Матици српској тада објављују Јован Цвијић, Михајло Пупин, Милутин Миланковић, Алекса Ивић, Јован Ердељановић и други. У току Другог светског рата, Матица српска се није јавно оглашавала, а након рата јој је одузета готово сва имовина. У послератном периоду она наставља да се развија у значајну и снажну научну установу и данас има више од 3.000 сарадника, стотинак научних пројеката, девет научних часописа и седам научних одељења. То су: Одељење за књижевност и језик; Одељење за друштвене науке; Одељење за природне науке; Одељење за ликовне уметности; Одељење за сценске уметности и музику; Лексикографско одељење и Рукописно одељење.

Данас Матица српска има више капиталних пројеката: Српски биографски речник, Српска енциклопедија, Лексикон писца Југославије и друге.

Матица српска је постала и средиште српске лексикографије. Поред тога из Матице су се развиле три значајне установе: Библиотека Матице српске, Галерија Матице српске (основана 1847) и Издавачки центар Матице српске. Статус ове важне институције регулисан је посебним Законом о Матици српској.

Здравко Зељковић

Седница Скупштине УВОБВПС

ОСТВАРЕНИ ДОБРИ РЕЗУЛТАТИ

Упросторијама Дома Гарде Војске Србије 31. јануара одржана је редовна седница Скупштине удружења ветерана органа безбедности и војне полиције Србије. Седници су присуствовала 42 делегата. Тежишни циљ скупа било је позивање и присуство седници чланова породица погинулих припадника органа безбедности и војне полиције.

Седницом је председавао Благоје Љубисављевић, председник Извршног одбора.

У Извештају о раду између два

изради Монографије органа безбедности и војне полиције; (5) припреми редовних седница Скупштине и свечане седнице поводом Дана Удружења; (6) Сарадњи са сродним удружењима; (7) праћењу законске регулативе у области статутног, социјалног и материјалног положаја ветерана и пружању помоћи у остваривању права; (8) обележавању значајних датума из наше историје; обилазак значајних историјских места и спомен-обележја.

У име присутних гостију – чланова породица погинулих припадника органа безбедности и

Радно председништво скупа

Члановима погинулих припадника безбедности уручени су пригодни поклони

заседања Скупштине посебно је истакнуто да је у кратком периоду Удружење постигло значајне резултате: Конституисани су сви органи Удружења (Извршни одбор, Надзорни одбор, Статутарна комисија); Израђен је Статут, Програм, План рада и остала нормативна документа; Удружење је регистровано у АПР, а отворен је и жиро-рачун; Формирана је имејл-адреса и формирана фејсбук група и израђен сајт Удружења; Штампане су и уручене чланске карте; Формиране су подружнице у Новом Саду, Краљеву и Нишу; Прикупљени су подаци о погинулих припадника органа безбедности и војне полиције, Формиране су четири секције (за политику одбране и безбедности; за статусна и социјална питања; за неговање традиција, и за информисање; Покренута је иницијатива за израду Монографије са тежиштем на херојској одбрани земље на граници са Албанијом 1999. године.

У Плану рада за 2022. годину посебан акценат дат је на: (1) омасовљавању Удружења; (2) интензивирању рада подружница; (3) представљању Удружења у средствима информисања; (4)

војне полиције Скупштини се обратио Слободан Радмиловић, пензионисани припадник Војне полиције, непосредни учесник борбе на караули „Кошаре“.

Након овога, председник Извршног одбора Благоје Љубисављевић и Слободан Радмиловић су члановима породица погинулих припадника ОБ и ВП уручили чланске карте почасног члана, као и пригодне поклоне.

У Завршној речи председник Извршног одбора је захвалио присутнима на одзиву, посебно члановима породица, поново истакао да се Ветерани ОБ и ВП трајно обавезују да ће се залагати за неговање традиција, успомена и сећања на наше хероје, погинуле припаднике и да се пружа помоћ како борцима који су бранили земљу од агресора 1999. године, тако и члановима њихових породица.

Посебно је наглашено да ће се учинити све да се давањем имена улицама, војним објектима, војним јединицама и слично сачувају од заборавља херојска борба и жртва наших родољуба, како би се убудуће на овим примерима градило родољубље младих нараштаја.

Сећање на величанствене победе српске војске

НЕ ЗАБОРАВЉА СЕ 17. ПУК

Група ваљевских ентузијаста је и претходне године обележила значајне датуме везане за величанствене победе Дринске дивизије, покушавајући да културом сећања на славне претке покаже захвалност за жртву коју су поднели за будућа поколења. Указујући на значајне датуме у српској историји који не би смели бити заборављени, у којима је свакако учествовала Дринска дивизија а посебно се истицали ваљевски 5. и 17. пук, чији је комплекс касарни срушен баш на стогодишњицу победе у Првом светском рату, пред вратима заштите и претварања у меморијални центар, музеј ратова Србије 1912.-1918.

Место поменуте касарне, прве и највеће резервне војне болнице у време Првог светског рата, стратиште, са гробницама ратника и тифусара, за потомке славних предака је свето место, које се поштује и не користи се у сврху која нема историјску намену.

Потомци који нису заборавили своје претке, 30. септембра на 105.-годишњицу од освајања Кајмакчалана, у Цркви Покрова Пресвете Богородице у Ваљеву, после Литургије, одржали су парастос погинулим прецима који су се несесично жртвовали да би после албанске голготе поново стали на тло своје слободне отаџбине, а звона на ваљевским црквама у подне звонила су у част величанствене победе Дринске дивизије, у којој су се посебно истакли 5. и 17. пук и поднели највеће жртве.

Ова битка вођена је од 12. до 30. септембра 1916. године. После напорних и тешких борби 17. пук Дринске дивизије је 18. септембра, уз велике жртве, први избио на врх Кајмакчалана (2525 мнв) и први стао на тле слободне отаџбине, после албанске голготе. Управо на овај датум 2020. године рушен је преостали објект комплекс касарни 17. пука Дринске дивизије. Рушено је свако сећање на чувени 17. пук, див јунаке из поменуте касарне који су имали храброст, част, веру и огромну љубав према својој отаџбини и свом народу, који су за вечне вредности веру, породицу, отаџбину жртвовали свој живот. И док је 17. пук уз велике жртве први избио на врх Кајмакчалана, 5. пешадијски пук је задао последњи ударац непријатељској војсци и 30. септембра коначно овладао овом планином.

Тај чудесни дан, 30. септембар, дан победе српске војске на Кајмакчалану има и свој величанствен духовни ниво, када се празнује дан светих Вера, Нада и Љубав. Ова победа је подигла морал српској војсци и савезнике уверила у њену снагу, која је плаћена огромним жртвама.

Без вере, наде и љубави према својој отаџбини, свом народу, породици и ближњем нема ни остварења високих циљева, нема слободе. Све ово указује да би се овај дан требало славити као дан Дринске дивизије, јединице која је поднела највеће жртве.

Битка на Кајмакчалану једна је од најсупериорних, али и најславнијих у нашој историји, прва извојевана победа на Солунском фронту после повлачења из Отаџбине.

И 15. децембра 107-годишњицу величанствене победе у Колубарској бици, на примерен начин обележена је парастосом

погинулим ратницима у Цркви Покрова Пресвете Богородице у Ваљеву, уз подневна звона свих ваљевских цркава у част бриљантне победе српске војске у Колубарској бици, коју је предводио и чин војводе стекао наш Живојин Мишић а чија се стратегија изучава у војним школама широм света.

Битка у којој су учествовали сви од сељака до студента, и то јединство које је испољено у Колубарској бици је светао промер који треба да нам буде водила којим путем треба да идемо.

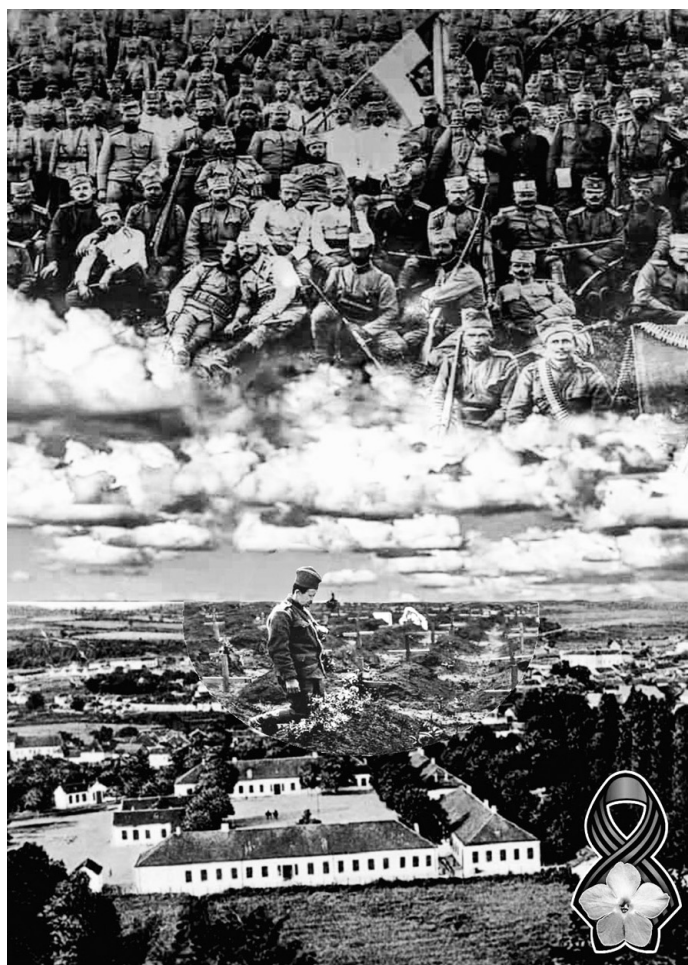
Група ентузијаста, која је то примерено обележила у Ваљеву, велико је сведочанство да се будуће генерације српског народа сећају својих величанствених јунака и подигну на висок ниво своја патриотска стремљења, без којих српски народ не би ни постојао.

Питање срама и стида агресивне ликвидације историјског драгуља Комплекса касарни 17. пука Дринске дивизије у Ваљеву, остаје да лебди не само изнад душа погинулих и преминулих величанствених ратника – српских ослободилаца, него и над ду-

шама данашњих савременика и будућих генерација српског народа.

Треба заштити ово знаменито место, стратиште, и корак по корак ревитализовати Комплекс касарни 17. пука Дринске дивизије и претворити у Меморијални центар, музеј ослободилачких ратова 1912.-1918. године.

Мила Параментић

Касарна 5. односно 17. пука Дринске дивизије у Ваљеву
Учинимо све да се ревитализује и претвори у Меморијални центар

Дружење времешних колега

КАД СЛАВИ ЖИКА

Дружење у трећем добу представља насушну потребу, али и својеврстан лек. Усамљеност је синимом за регресивне процесе, који могу и до болести да доведу. Чланови МО „Батајница“, чета мала и одабрана, стално манифестују дружење и заједништво. У томе су специфични и оригинални. Наиме, дружење се углавном спроводи уз иће и пиће. Сваког пута увек је неко домаћин. Или се опроба као мајстор кулинарских специјалитета или одабере јела која се ређе нађу за трпезом или промовишу роштиљ. Неки од њих редовно пеку ракију и право задовољство им је да послуже своје колеге.

Током дружења обично се евоцирају успомене на деценије војничког живота које су остале иза њих, а испредају се и занимљиве приче. Све у свему заједно проводе време коме се радују.

Окупљања за дружење најчешће се догађају у просторији Месне организације УВПС. Тамо су другари опремили простор свим помагалима, укључујући суђе и прибор за сервирање и ручавање. Батајничани имају и свог почасног, а може се рећи и омиљеног члана. Реч је о полицијском пуковнику Живораду Жики Јанковићу. Она је стално уз батајничке пензионере. Ових дана решио је да буде домаћин својим друговима, али у оближњем ресторану „Босиљак“. За ту прилику позвао је и Желимира Марића, који је цивилни пензионер, али већ дужи низ година редовно чита „Војни ветеран“. Дружење је трајало цело подне, а трпеза је заиста била богата. После тог догађаја међу батајничким војним пензионерима може се чути реченица: „Кад слави Жика“.

Може се рећи да је дружење пламен који разгаљује, везује непосредније једне за друге, и јача вољу и укупно здравље. То је (дружење) уједно и рецепт за дуги и безбрижни живот. Можда њихова формула живљења као начин активности може да послужи другим месним организацијама УВПС.

З. П.

Писма читалаца

СПОРНИ ПРИОРИТЕТИ

Скоро на сваким вратима или шалтеру војноздравствене установе може се уочити обавештење о томе ко од војних осигураника има предност при обављању прегледа. Списак приоритета углавном почињао са носиоцима *Партизанске споменице 1941*, а завршава са активним војним лицима.

Није ми до скоро изгледало ништа необично у горе поманутом обавештењу, све док неки дан нисам стајао у реду испред лабораторије ВМЦ Н. Београд, чекајући да предам упут. У реду је било нас тридесетак, углавном сви старији, а неки и знатно времешни. Како сам био међу последњим, погледам низ ред и избројим њих петоро са штапом, искривљени, једва стоје, неки су и са пратњом која их придржава и помаже им да остану усправни. Сви они када предају упуте стају поново у други ред да дају узорке за анализу, таква је процедура. Док се ред полако помера напред, на шалтер долази прво један, а потом и други млађи мушкарац, одмах предају упуте и улазе један за другим унутра. Један од оних са штапом поче да гунђа, али га други ућутка рекавши „то су активни, они имају предност“.

Посматрајући овај приказ, размишљах да ли је праведно да неко ко је толико стар и једва стоји треба да чека у реду, а да неко ко му може бити унук има предност. Можда би праведније били уклонити обавештења, а приоритете одређивати према реду хитости с обзиром на здравствено стање пацијената.

Током година проведених у НР Кини имао сам прилику готово на сваком кораку да се уверим колико Кинези поштују своје претке и старије. Ево само једна пример: за столом син бира најлепши залагај и ставља га у чинију оцу и мајци

Радослав Јаковић

Нова књига Милоша Ђошана

КУРИР СА СВЕТЕ ГОРЕ

У књизи генерал-мајора у пензији, Милоша Ђошана, чији је наслов „Курир са Свете Горе“ преплићу се догађаји из наше даље и ближе историје, анализира садашњост, и опрезно завирује у будућност. У улози курира, аутор у друштву колега из Клуба генерала и адмирала Србије одлази на Свету гору и манастир Хиландар, носи поруку и доноси одговоре на многа питања.

У књизи се смењују слике из војничког и монашког живота. Вешто их поредећи, аутор нам показује у чему су исти, а у чему нужно и потребно различити. Посетивши бројна света места у Србији, Републици Српској Крајини и Републици Српској, на Светој гори и у Светој земљи Палестини, на чудан начин прави мозаик сложен од каменчића црквеног и војничког живота, у коме, не преовладавају приче испод војничког шатора, нити из припрате цркве. Његови ликови, обучени у монашку ризу и камилавку, или утегнати у маскирну униформу и шлем, идишу час мирис барута, час мирис тамјана, а најчешће истовремено једно и друго. Све је саткано у чудан ћилим кога је вештином добре ткаље аутор саткао и по коме газе час сандале и монашке босе ноге час војничке чизме.

Посебно поглавље чини осврт на деведесете године двадесетог века, узроке који су довели до разбијања заједничке државе и последице по припаднике ЈНА, Војске Југославије и њихове породице. Аутор на себи својствен начин полемиче са флоскулом да су *после битке сви генерали паметни*, показујући да су у последњем одбрамбеном рату против НАТО-а 1998.-1999. године, неки генерали били паметни пре и у току битке, а неки остали неучи и после ње.

Књига је штампана ћирилицом, луксузно опремљена, са тврдим повезом и фотографијама у боји. Аутор ће врло радо одговорити на питања читалаца постављена и-мејлом: milos.djosan1949@gmail.com или путем телефона на број 063/334-944.

Светозар Марјановић (1944-2022)

ЧВРСТ ВОЈНИК

Недавно је на пут без повратка отишао генерал-пуковник Светозар Марјановић, бивши заменик начелника Генералштаба Војске Југославије и потписник Кумановског споразума, којим је окончана агресија НАТО-а 1999. године.

На историјску позорницу, може се рећи, изашао је у вечерњим сатима 9. јуна 1999. године у Куманову. Потписници су се појавили пред новинарима у вечерњим сатима, а на тим снимцима види се и генерал Марјановић, који се светским медијима обратио следећим речима: „Разговор и су били тешки, али смо успели да на крају потпишемо споразум, споразум о миру, што значи да је рат престао, такође то значи да је победила политика мира, политика мира коју води Савезна Република Југославија и председник Милошевић.“

Сутирадан су окончани напади авијације НАТО-а, снаге ВЈ и МУП-а Србије су се у наредним данима повукле с Косова и Метохије, а безбедност покрајине предата је Кфору. Генерал Марјановић је о мировним преговорима говорио на једном скупу одржаном својевремено у организацији Клуба генерала и адмирала Србије.

„Ни један једини пут нико од њих није потенцирао да смо ми 'поражена страна', већ напротив, генерал (британски генерал Мајкл - прим. М. Г.) Џексон је приликом убеђивања да се споразум закључи без Резолуције СБ наглашавао да на то као представници 'суверене државе' имамо право. Прва понуђена верзија Војнотехничког споразума била је написана као билатерални уговор између страна (НАТО-СРЈ). Да смо такав уговор потписали не би била потребна Резолуција СБ ОУН, што је њима одговарало. О томе како су нас третирали говори и чињеница да смо били у прилици да стављамо примедбе на одредбе понуђених текстова, што смо и чинили, ради чега су преговори и трајали пет дана. Тамо смо били у својеврсном сукобу мотива: с једне стране, желели смо да се споразум што пре усагласи, свесни да то доноси тако жељени прекид рата, а с друге стране, настојали смо да се постигне што боље решење (на пример: у првобитним текстовима Копнена зона безбедности је била предвиђена 25 километара, да би на наше инсистирање била

сведена на пет километара, повлачење наших снага с КиМ предвиђено за седам дана продужено је на 11 дана, такође је стајало да се Резолуција СБ ОУН донесе у року од 24 часа од потписивања Војнотехничког споразума“, навео је генерал Марјановић у излагању објављеном у зборнику радова „Војска Југославије у одбрани од агресије НАТО-а 1999“.

Рођен је 4. јануара 1944. године у селу Гвоздац, општина Бајина Башта, Република Србија, од оца Миломира и мајке Јелене.

Завршио је Артиљеријску под-официрску школу 1961, Војну академију Копнене војске - смер земаљска артиљерија, 1966, Командно-штабну академију Копнене војске 1980. и Школу националне одбране 1994. године.

Обављао је дужности од командира одељења до заменика начелника Генералштаба.

Службовао је у гарнизонима: Рибница, Загреб, Вировитица, Крижевци, Карловац, Београд и Ужице.

Одликован је: Орденом за војне заслуге са сребрним мачевима (1967), Орденом народне армије са сребрном звездом (1977), Орденом за војне заслуге са златним мачевима (1981), Орденом Републике са златним венцем (1986), Орденом за храброст (1992), Орденом ратне заставе првог степена (1999) и Орденом југословенске заставе првог степена (2001).

Добитник је Награде 22. децембар за руковођење и командовање (1991).

САУЧЕШЋЕ ПРЕДСЕДНИКА ДРАГАЊЦА

Поводом смрти генерала Марјановића председник УВПС Љубомир Драгањац упутно је породици телеграм следеће садржине:

„Дубоко нас је ражалостила вест да се угасио живот генерал-пуковника Светозара Марјановића. Ми који смо га познавали имали смо за колегу изузетног официра, верног отаџбини и професији, старешину који је оставио дубок траг у нашем систему одбране. Светозар је живео часно.“

У тренуцима туге присећам се генералове одлучности у време стварања Кумановског споразума, када смо као јединствен тим штитили интересе наше земље.

Изражавајући вам искрено саучешће упућујемо вам речи охрабрења и поноса“.

Осам деценија од Игманског марша

ДРАМА НА МИНУС
ТРИДЕСЕТ

Игмански марш је, због замисли, иницијативе и одлучности Штаба бригаде, због његове процене непријатеља и постигнутог изненађења, а највише због натчовечних напора, издржљивости и дисциплине бораца Прве пролетерске бригаде и чудесног јунаштва њених промрзлих бораца приликом тешких операција у фочанској болници, постао легенда.

Када је, већ средином јануара 1942. године отпочела велика немачко-усташка офанзива у источној Босни, Прва пролетерска НОУ бригада нашла се у њеном средишту. Од Романије, Праче и Рогатице до Власенице, Олова и Вареша њени батаљони су водили тешке борбе. Велики губици на Пјеновцу и Бијелим Водама и успех непријатеља који је повратио раније изгубљене градове и овладао свим комуникацијама на територији источне Босне, довели су главнину Прве пролетерске НОУ бригаде у веома неизвесну ситуацију. Била је концентрисана на малом простору, на северним падинама Романије, у рејону Пусто Село-Гајеви-Ракова Нога, где није било услова за даље задржавање. Требало је наћи излаз из те ситуације. Штаб бригаде није имао податке о даљим намерама непријатеља, са којим је прекинуо сваки борбени контакт после повлачења са Пјеновца и Бијелих Вода, али је претпостављао да ће наставити дејства.

Одлазак Врховног штаба повећао је одговорност Штаба бригаде да сачува своје батаљоне од удара јаким непријатељских јединица, које су енергично наступале према плану, и вешто користиле терен, временске услове, и пре свега своје тенкове, артиљерију, авијацију и смучарске јединице.

Када су се колоне 342. и 748. немачке дивизије спојиле код Сокопца, овладале комуникацијама и рашчистиле терен око њих, командант немачких снага, опуномоћени генерал у Србији, генерал Бадер, сматрао је да је извршио задатак и наредио је да се операција обустави и да се јединице повуку на своје полазне положаје, осим 718. дивизије, која је имала задатак да очисти од устаника планину Озрен. Генерал Бадер није усвојио предлог команданта 342. дивизије да се операција настави још шест дана, западно од пута Соколац-Хан Пијесак, према групи која је чувала прелазе преко реке Босне, односно преко терена на којем се налазила главнина Прве пролетерске бригаде.

Избећи опкољавање

Штаб Прве пролетерске бригаде није претпостављао да ће непријатељ прекинути офанзиву. С обзиром на то да су 2. и 5. батаљон претрпели велике губитке, а непријатељ показао да располаже јаким снагама, штаб није желео да се упушта у нове борбе и повукао је јединице даље од непријатеља. Штаб је проценио да бригади прети опасност тактичког опкољавања и због тога је закључио да треба напустити ту територију пре него непријатељ почне нова дејства. При томе је морао водити рачуна и како да изврши наређење Врховног штаба - да са делом бригаде пређе на Јахорину.

У тражењу решења како да се продре јединицама према Јахорини, штабу су се наметнуле две могућности: или кренути правцем којим је прошао Врховни штаб, или покушати правцем западно од Сарајева. Није долазило у обзир извлачење из окружења на исток или север, јер је непријатељ показао да на тим правцима има јаке снаге, главнине 342. и 718. немачке дивизије и неколико батаљона домобрана. Такође је било ризично кренути на запад, преко реке Босне, јер је непријатељ тамо поставио групу „Вареш“, која је очекивала партизанске снаге, ако буду одступале тим правцем. Штаб је, даље, претпостављао да ће бригада, уколико крене правцем којим је прошла ко-

лона Врховног штаба, вероватно наићи на заседе, а узео је у обзир и то да је непријатељ рашчистио путеве од снега и оспособио их за кретање моторизације од Сарајева ка Рогатици, што би му, уколико дође до борбе, омогућило да брзо и лако концентрише јаке снаге и маневрише њима.

У таквој ситуацији Штаб је размотрио могућност пробоја на југ, западно од Сарајева, правцем Висовац-Семизовац-Осијек-Игман. Тај правац је нешто дужи, два пута сече комуникације које од Сарајева воде ка Славонском Броду и Мостару, требало је прећи реку Босну, што је у то доба године било једино могуће преко моста код Семизовца или Рељева, пут води преко непосредне околине Сарајева, поред аеродрома Рајловац, дужином од око 10 километара, што омогућава непријатељу брзу интервенцију из Сарајева. Међутим, тим правцем се избија на територију Калиновичког НОП одреда, у рејону Трнова и Калиновика, одакле се може брзо успоставити веза са Врховним штабом. Поред тога Штаб је рачунао да непријатељ у Сарајеву не може имати јаке снаге, јер су оне ангажоване у источној Босни, а и да ће постићи потпуно изненађење. Уколико непријатељ и открије бригаду не може претпоставити да се она креће кружном путањом око Сарајева, па да је сачека на крају те путање. Највероватније би непријатељ покушао да интервенише тамо где се Бригада већ појавила а тада би могао само да је гони, пошто би она већ прошла кроз то место. Штаб бригаде је претпостављао да ће лако и брзо ликвидирати мале посаде на мосту на реци Босни и у другим местима на путу, о чему је добио податке од Црногорског партизанског батаљона. Све те околности су утицале да штаб донесе одлуку да своје јединице поведе из Кнежине и Имамовића на марш правцем Пусто Село-Висовица-Грабљива Њива-Вогошћа-Рељево-Осијек-Игман-Брезовача-Велико поље-Пресјеница, тј преко Сарајевског поља, поред аеродрома у Рајловцу, надомак непријатељских касарни у Сарајеву, и кроз места у којима су биле непријатељске посаде.

Велика опасност претила је колони: при проласку поред Богошћа, у време спуштања ка Сарајевском пољу, при прелазу преко моста у Рељево и преко комуникација Сарајево-Славонски Брод и Сарајево-Мостар, тј. све док се бригада не дохвати планине Игман.

Припреме за марш

„Непријатељ је показао изразиту надмоћност на Бијелим Водама и Пјеновцу - нападао је са севера, истока и југоистока. Доби-

јене информације су указивале да нас непријатељ чека у заседама, ако кренемо на запад. На југу је Сарајево - јак гарнизон! Значи, опкољени смо! Куда поћи? Чекати да нас јаке непријатељске снаге нападну — није долазило у обзир. Размишљао сам о свим могућностима. У Сарајеву гарнизон је био јак, али тамо нас не очекују, јер мисле да смо добили јак ударац, разбијени и слаби, те да ћемо пре бежати него нападати. Брзо је сазрела одлука — на југ! Поред Сарајева! Политички комесар Фића се одмах сложио.“ (Коча Поповић).

Одлука Штаба бригаде је због своје необичности, смелости и проницљивости, изгледала лакше остварљива него што је то реално било. Било је чак и таквих оптимиста који су сматрали да се у једном даху може из села Гајева прећи Сарајевско поље и Игман. Али Штаб бригаде је другачије мислио. Још једном се консултовао са командантима батаљона о извршењу марша, чланови штаба обилазили су батаљоне и проверавали да ли је бригада спремна да га изведе. Командант бригаде Коча Поповић није прихватио сугестије да се марш изведе „без прекида“ већ је одлучио да се бригада прикупи у рејону Црни Врх-Висовица-Грабљива Њива.

Батаљони су се прикупили 26. јануара и припремили за најдужу етапу марша. Борци су проверили оружје и опрему и сушили мокру одећу. Коњи су растерећени сувишног терета. У припремама за марш истицао се нарочито 1. (црногорски) батаљон, јер је његов командант, Перо Ђетковић, бивши официр планинских јединица, најбоље знао како се то ради. Он је наредио борцима да се утопле најбоље што могу, да обућу намажу лојем, да изваде затвараче из пушака и носе их у џеповима, да се не би замрзли, и дао још много корисних савета.

Значајан део припрема односио се на објашњење борцима какав их задатак чека, колико ће напора бити потребно да се он изврши и како да поступају ако дође до борбе.

После подне 27. јануара батаљони су се пристигли код потока у Грабљивој Њиви и заузели места у колони, спремни за покрет. У претходници је био 1. батаљон, за њим 2. батаљон, па 5. батаљон и санитет, а у заштитници 3. батаљон. Место Штаба бригаде није било одређено. Командант Коча Поповић и политички комесар Филип Кљајић Фића су се кретали према потреби, са претходницом, заштитницом или јединицама између њих.

У 16 часова колоне је опрезно прошла прво опасно место, поред Јошанице, у непосредној близини магацина који је чувало не-

Игманска колона: многима су после марша ампутирани делови стопала и шака

колико домобрана из 3. сарајевског допунског батаљона, и кренула уз брдо Градац, које се одатле нагло уздиже. Затим се спустила низ голе, стрме стране Перивоја, и западно од засеока Стране, и по дубоком снегу, сишла у Сарајевско поље.

Ноћ је била ведро, обасјана пуним месецом. Видело се као по длану. Борци са зачеља, када су се спуштали низ Перивој, могли су да виде чело колоне како наступа преко Сарајевског поља.

Мост на реци Босни је обезбеђивала мештанска полиција, која те ноћи, ваљда због велике хладноће, није ни поставила стражу. А и иначе непријатељ на том делу није имао јаче снаге. У Семизовцу се налазио вод 3. чете сарајевског допунског батаљона (23 домобрана) и 12 жандарма.

Ледени оклоп

Претходница бригаде избила је на мост око 19 часова. Напред је ишла десетина 1. батаљона. Не наишавши на непријатеља претходница је поставила обезбеђење према Семизовцу и бригада је тихо, али доста споро прелазила преко моста. Један борац Семизовачке чете стајао је на крају моста и упућивао заостале борце за колоном.

На маршу ка мосту борцима се испречила неочекивана препрека, мали поток Волујица. Био је залеђен, али је лед пустио после преласка првих делова бригаде, иако је температура била веома ниска, минус 30 степени. Због тога што се морало прескакати преко потока колона је почела да заостаје. Поток није био много широк, личио је на каналчић. Многи су га борци без залета прескочили, али је било и оних који су приликом доскока угазили у воду. То је било кобно за њих. Мокра обућа ускоро се претворила у ледени оклоп у којему су се ноге смрзавале. Спотакао се у потоку и један коњ. Једноставно, легао је у поток. Борци су покушавали да га извуку, а када у томе нису успели скинули су са њега товар. Коњ је остао да лежи у потоку и борцима је послужио за одскок при преласку потока.

Командант бригаде Коча Поповић узнемирен што колона заостаје баш када треба нарочито да жури и што пре пређе мост, јавио се на прелазу код потока, стао на другу обалу, објашњавао борцима како да прескачу, неким је и пружио руку да би лакше доскочили. Затим је одредио једног политичког комесара чете да помаже борцима.

Док је колона застајала код потока догодило се ново изненађење. Захуктали мешовити воз, крећући се из Сарајева ка Семизовцу, прошао је кроз колону 2. батаљона. Муњевито је пренето наређење Штаба бригаде да колона стане и стала је без икаквог комешања. Воз је могао да буде велика опасност ако је непријатељ обавештен о преласку бригаде! Али, он је ишао по реду војње. Прошао је узнемиривши у извесној мери партизанску колону, вероватно више

него него путнике у њему. Свако из воза је, у месецом обасјаној ноћи, могао видети да су око пруге војници, али ако нису били обавештени који, могли су једино да помисле да је то усташка или домобранска војска, застаја да воз прође. На готово исти начин је прошао још један воз, само кроз зачеље колоне.

Застоји код потока и при преласку воза успорили су кретање колоне, али је нису прекинули. Бригада је наставила да хита према Игману. Мраз је стекао све јаче. Гажење дубоког снега, застоји, упадање у поток, лежање у заседи оних бораца који су колону обезбеђивали према Семизовцу и Сарајеву, учинили су да на таквом мразу неки борци почну промрзавати.

Пут од моста код Рељева до подножја Игмана, дуг око осам километара, водио је равницом поред села Бјелуговића и Бутила и преко села Осијек. Колона је хитала замрзнутим пртином. Маршевска дисциплина је била доста добра. Само се чула шкрипа смрзнутог снега под ногама бораца.

Моћни опанци

„Температура је била тридесет седам испод нуле. Толико је било хладно да је било довољно да се зауставиш десетак минута и готов си. Чудно: ко год је био у опанцима, нијесу му се ноге онолико смрзавале колико су се смрзавале онима који су носили чизме или ципеле.“ (Владо Дапчевић).

Претходница колоне је избила у подножје Игмана око 22 часа. Било је потребно још само мало времена да колона замакне у игманске шуме и да тада престану све опасности које су претиле Бригади, док је пролазила поред непријатељских упоришта. Чим је чело колоне избило на пут Сарајево-Блажуј, 1. батаљон је иступио 2. чету да обезбеди правац од Сарајева, а део 3. чете према Блажују. Тада је 2. батаљон преузео улогу претходнице.

У подножју Игмана бригада се растала од својих водича - бораца Семизовачке чете Црновршког батаљона. Бригада није више била у опасности, али они јесу. Морали су се вратити истим путем.

Бригада је кренула уз Игман. На домаку потпуног успеха наишла је на нову препреку. Пут уз Игман најпре је водио косо уз једну страну, а затим, на око 300 метара од пута, нагло скреће, готово вертикално уз брдо. На тој стрмини пут је био залеђен, а лед покривен танким слојем снега. Многи су се на њему оклизнули, падали и поново, крајњим напором, често, пузећи, савлађивали ту поледицу. Најтеже је било проћи са натовареним коњима. Њихове мале, босанске потковице, с ексерима мале главе, или стари поткови, више су „помагале“ коњима да се клижу него да пређу преко леда. Колона је на том опасном месту застајала и гомила се. Опасност је расла. Цела колона се, збијена на малом простору, нашла на делу

пута уз Игман и на друму Сарајево-Блажуј. Са друма је био очишћен снег и њиме се могла појавити непријатељска моторизација.

Командант бригаде Коча Поповић је дошао да види зашто је колона застаја. Видећи разлог, наредио је да се секирама разбије лед, а да се коњи растоваре. Борци су прихватили митрагезе, минобацаче и другу опрему, носили је на раменима и извлачили коње уз ту стравичну стрмину. Људи су на њој били издржљивији од коња!

Застој у подножју Игмана, на ретко вишејој хладноћи, највећи је узрочник промрзавања великог броја бораца. Борцима је бивало све хладније. Узалуд су се све више утезали, цупкали у месту. Није више ни то помагало. Неки борци с краја колоне, које су још били у селу, нису могли поднети све јачу хладноћу и ушли су у куће, да се огреју. То их је скупо коштало. Отопио се снег са њихове обуће, која се оковала ледом чим су изашли из кућа. А оним борцима који су на узбрдици падали, као и онима који су са коња узимали и носили оружје промрзли су прсти на рукама.

Суровост планине

Марш уз Игман био је тежак. И све тежи што се даље одмицало. Наноси снега били су све већи, а пртина дубља. Ако неки борац није добро угазио у пртину посртао је и падао у дубоки снег. Одозго са Игмана, борци су гледали светла у Илици, Рајловцу и Сарајеву. Знали су да је тамо топло, али и да је тамо непријатељ.

Што се колона више пела уз планину хладноћа је постајала оштрија. Пред зору је стезало најкешће. А колона партизана је маршевала већ десет часова без одмора, уморна од претходних дана, а и гладна. Снаге у борцима било је све мање, а планина све суровија и хладнија. Слабије одевени борци јаче су осећали зиму, иако су се кретали. Храбрила их је нада да ће и то савладати, исто као што су избегли непријатеља на том тешком маршу.

Чело колоне је стигло око осам часова на Велико поље. Ту је била повећа, лепа планинска кућа на спрат, Штаб Игманске партизанско-четничке чете. Четници и партизани су у то време још увек сарађивали у борби против Немаца. Веома су предусетљиво дочекали бригаду, борцима дали да поједу оно што су имали и помагали промрзлима борцима да скину обућу. Борцима који су угазили у поток и онима који су свраћали у куће у подножју Игмана било је тешко скинути замрзлу обућу. Болничарке, непромрзли борци и затечени партизани, сви без разлике, ужурбано су масирали промрзле.

„То је требало видјети: људи ходају смрзнути, црни као угарак... Месо које је тако поцрнело, већ сјутрадан је почињало да се распада и смрдило је као на лешини.“ (Владо Дапчевић).

Главнина бригадне колоне наставила је марш и око 11 часова стигла у Пресјеницу. Ту је завршена последња етапа Игманског марша, после 19 часова непрекидног хода.

Игмански марш је, због замисли, иницијативе и одлучности Штаба бригаде, због његове процене непријатеља и постигнутог изненађења, а највише због натчовечних напора, издржљивости и дисциплине бораца Прве пролетерске бригаде и чудесног јунаштва њених промрзлих бораца приликом тешких операција у фочанској болници, постао легенда.

ИЗБОР: Wikipedia

Здравље из дана у дан

ШТО ПРЕ КОД ЛЕКАРА ЗБОГ БОЛОВА У ЗГЛОБОВИМА

Ако се дијагноза хроничног артритиса не постави у прва три месеца од појаве тегоба и не започне одговарајуће лечење, више од половине оболелих ће након пет година постати трајно радно неспособно

Бол и оток више зглобова, који симетрично захватају руке и ноге (најчешће шаке и стопала, али и колена, лактове, рамена), као и јутарња укоченост, која траје дуже од 30 минута, разлог су да се без одлагања потражи савет и помоћ лекара. Препознавање ових првих симптома реуматоидног артритиса и избор одговарајућег лека допринеће да десетине хиљада људи буду поштеђени свакодневног бола и патње и, још важније, инвалидитета.

У Србији живи више од 70.000 оболелих од реуматоидног артритиса, а истраживања показују да уколико се симптоми ове болести не препознају и не лече на време, више од половине оболелих ће након пет година постати трајно радно неспособно, упозорили су стручњаци поводом Светског дана борбе против артритиса.

Уколико хронични артритис не препознамо на време и не лечимо га адекватно, пустићемо болест да ради по своме, а истраживања показују да ће више од 50 посто оболелих након пет година морати да се пензионишу услед инвалидитета. Због тога је, као прво, важно да се пацијенти са хроничним артритисом рано препознају, то значи у прва три месеца од појаве тегоба.

Друга битна ствар јесте да се ови пацијенти адекватно лече применом снажних антиинфламаторних, супресивних, па чак и биолошких лекова, што значи да пацијенти с хроничним артритисом морају да се лече у специјализованим установама, каквих у Србији има у свим већим градовима - истакао је доцент др Предраг Остојић с Института за реуматологију у Београду, на конференцији за штампу поводом Светског дана борбе против артритиса.

Др Остојић, иначе и председник Удружења реуматолога Србије, подсетио је на француско истраживање које је показало да ако се болест рано препозна и адекватно лечи, током пет година ови болесници не одсуствују с посла ниједан дан и нико од пацијената током тог

Артритис је препознатљив по последицама по здравље

периода не одлази у пензију, значи нема губитка радне способности.

Потрага за ефикасним леком

-Важно је да се терапија која не даје жељене резултате замени и да лекари

БОЛЕСТ ПРЕ 16. РОЂЕНДАНА

У Србији од реуматоидног артритиса болује око 2.000 деце код којих се болест јавила пре 16. рођендана.

- Принципи лечења су исти: важно је да се што пре постави дијагноза болести. Можда је то у дечјем узрасту донекле лакше. Јер, ако се дете жали на бол у зглобу или уколико се види да штеди руку или ногу приликом ходања, то мора обавезно да се провери код супспецијалисте реуматологије, да би се што пре поставила дијагноза, али и започело лечење. Код деце се примењују готово сви исти лекови као и код одраслих. Имам пацијенте с јувенилиним артритисом који су дочекали дубоку старост с одређеним блажим степеном инвалидности, јер су током болести били добро лечени. Физикална терапија је саставни део лечења деце с овом дијагнозом и за све дилеме око спорта и физичке активности родитељи ће најбољи савет добити од специјалисте физикалне медицине и рехабилитације - казао је др Остојић.

покушају да код пацијената постигну ремисију, односно потпуно смирење процеса артритиса. Истраживања показују да чак и тада, када се болест рано дијагностикује и када се дају савремени лекови, код 20 одсто болесника ипак се не постигне ремисија и то је велики проблем, због чега наука и даље истражује нове лекове који би помогли овој петини пацијената - навео је др Остојић.

Поред неповратног оштећења зглобова, постоје и многи други фактори који могу да утичу на радну способност ових пацијената, а који нису везани само за хендикеп и ограничене способности.

- И пацијенти који су у ремисији у великом проценту и даље трпе хронични бол, упркос потпуно смирену артритису. Велики број жали се на хронични замор, осећај недостатка енергије, буде се уморни, стално су поспани током дана, имају тешкоће с несаницом, мучи их синдром немирних ногу који их буди из сна, онемогућава им нормалан сан. Око 70 одсто пацијената има одређене симптоме депресивности, а 20 одсто и дијагнозу депресије - наводи овај реуматолог.

Он објашњава и да сви ови фактори могу неповољно да утичу на радну активност болесника, али и сама неактивност, седење код куће и осећај беспотребности значајно погоршавају депресију ових пацијената и хронични замор. Зато је за њих важно да су физички активни, али и да сачувају свој посао, па је апеловао на послодавце да имају разумевање за ове особе, код којих је често продуктивност на раду смањена, али да их ипак, на неки начин, подрже.

Време је за посао

Не случајно, ове године Светски дан борбе против артритиса обележен је под слоганом „Време је за посао“, у циљу подизања свести о потреби запошљавања људи који болују од артритиса. И у Србији је усвојен Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа с инвалидитетом, Стратегија за особе с инвалидитетом, као и Стратегија запошљавања 2021-2026, па су чак предвиђене и субвенције за послодавце који запосле ове особе, а међу њима и пацијенте с реуматоидним артритисом.

Директор Националне службе за запошљавање Зоран Мартиновић подсетио је да су издвојене субвенције за отварање нових радних места за особе с инвалидитетом и да се 12 месеци уплаћују износи у висини минималне зараде послодавцу који запосли особу с инвалидитетом без радног искуства.

Председница Удружења оболелих од реуматских болести др Мирјана Лапчеве изнела је податак из недавног онлајн истраживања у које се укључило 70 предузећа и 200 пацијената: најжалост половином и једних и других нису знали за поменуте субвенције. Она се нада да ће информисање у овој важној области убудуће бити боље, јер реуматске болести могу да утичу на радну способност, али да то не значи да особе које су оболеле од њих не могу да раде.

О. Поповић

Пролеће у нама

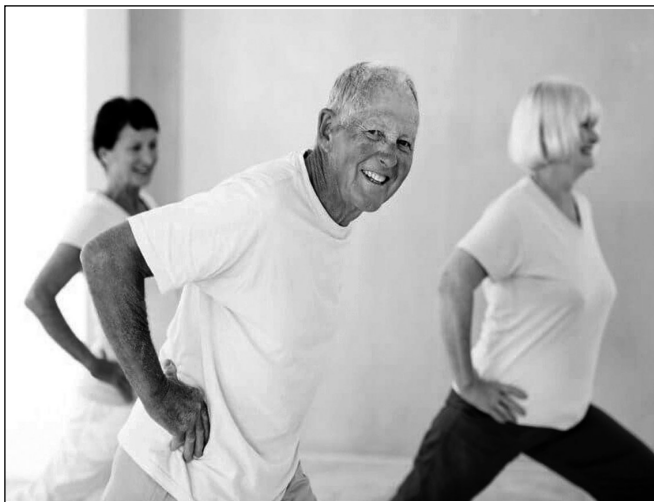
ПРИЛАГОЂАВАЊЕ УСЛОВИМА

Дуго смо чекали почетак пролећа. Са доласком лепих дана и буђењем природе, многи хронични болесници осећају појачане здравствене тегобе. На хроничар умор и депресивно расположење карактеристично за ово доба године, жали се и здрава популација. Пролеће представља период великих изазова које пред организам постављају интензивне промене у окружењу. Покушали смо да у овом блогу дамо одговоре на то шта се дешава у нама и око нас.

Пролеће доживљавамо као време раста, развоја, обнављања и шансе за нове почетке.

Промене атмосферског притиска, спољне температуре и влажности ваздуха, разлике у дужини дана и ноћи, појава алергена у ваздуху – доводе наш организам у стање у којем мора брзо да реагује и да се адаптира на другачију свакодневницу. Са физиолошког аспекта, промене расположења током пролећа се објашњавају, пре свега, повећањем количине неуротрасмитера серотонина и смањењем хормона мелатонина.

На временске осцилације најчешће реагују хронични болесници, којима се појачавају симптоми основне болести. Међу хроничним болесницима издвајају се особе са високим крвним притиском,

Редовна физичка активност веома је важна за пацијенте

астмом, реумом, срчаним болестима и депресијом.

Савети се односе на то да, кад су метеоролошки услови неповољни, болесници не треба да планирају никакво путовање, да се не замарају и да се строго држе прописане терапије.

Поспаност, малаксалост, недостатак концентрације и енергије, болови у мишићима општи су симптоми пролећног умора. Он настаје због промена спољашњих климатских услова, а број особа које не осећају баш никакве промене са доласком пролећа је изузетно мали. Најинтензивније промене

дешавају се у лучењу хормона и у функцији ћелија имунолошког система.

Узроци пролећне депресије су углавном недостатак сунчеве светлости током дугих зимских месеци, недостатак витамина и физичке активности. Пацијенти се најчешће жале на лоше расположење, несаницу, недостатак енергије, воље и отежано обављање свакодневних активности.

За оне који пате од гастритиса или упале слузокоже желуца пролеће је поред јесени најнепријатније годишње доба. Промене спољашње температуре представљају стрес за организам, а нарочито за органе за варење. Тад долази до повећања лучења киселине која надражује зидове желуца, те се јављају непријатне тегобе попут мучнине и бола.

Алергија на полен испољава се као алергички ринитис или поленска кијавица. Пацијенти који знају да су осетљиви на полен треба да воде рачуна о календару цветаша и да се на време посавестују са лекаром о терапији, уз избегавање боравка на отвореном и све остале превентивне мере.

Како побољшати слух

ТЕХНОЛОШКИ БУМ

Један од најчешћих здравствених проблема у свету, који веома лако може да се реши, јесте оштећење слуха. Статистике указују да једна од шест одраслих особа има оштећен слух. Тестирања су потврдила да две трећине одраслог становништва наше планете изнад од 70 година живота има оштећење слуха. Тај проблем повећава ризик од настанка деменције и депресије, због друштвене изолације услед смањења когнитивне функције.

Оштећење слуха утиче на квалитет живота много више него што се сматра.

Управо из поменутих разлога, у ото-аудиолошким центрима ZONEX свакој особи и сваком решењу приступа се индивидуално и темељно. Нема изговора за одлагање решења, односно коришћења слушних апарата. Захваљујући високој технологији, ови слушни апарати су веома поуздани. Они не само да појачавају

звук, већ филтрирају звуке и издвајају говор од околне буке. Веома дискретни „помоћници“ опремљени су сензорима и вештачком интелигенцијом која омогућавају разумевање говора у сваком окружењу, чист и јасан звук.

Ото-аудиолошки центар Zonex присутан је на нашем тржишту 25 година. У својим специјализованим центрима у Београду и Новом Саду врши дистрибуцију слушних апарата реномираног светског произвођача који у својој палети производа има одговарајуће решење за сваку особу којој је слух оштећен. Осим производа врхунске технологије, ови центри пружају стручне и свеобухватне услуге особама које користе

слушне апарате, као и консултантске и услуге овлашћеног сервиса, затим додатну опрему, батерије за слушне апарате и индивидуалне шкољке за слушне уређаје.

Своје производе и услуге Zonex пружа уз налог војног и цивилног осигурања.

Адресе ото-аудиолошких центара Zonex:

Београд, ул. Сазонова 18а, Врачар тел. 011 3443 081

Нови Београд, ул. Булевар Црвене армије 11в Насеље Белвил (зграда „Лала“) тел. 011 77 09 099

Нови Сад, ул. Булевар ослобођења 111 тел. 021 66 22 757

НАЈБОЉЕ Rešenje za Vaš Sluh

- BESPLATNA provera sluha
- BESPLATNA proba slušnih aparata
- BESPLATNA nabavka aparata preko civilnog osiguranja
- BESPLATNA nabavka aparata preko vojnog osiguranja
- KUPOVINA na 12 mesečnih rata
- POPUST za gotovinsko PLAĆANJE
- ORIGINALNI američki proizvod vrhunskog KVALITETA

SLUŠNI APARATI

Београд, Сазонова 18а
Тел: 011/2435-924

Нови Београд, Булевар Црвене армије 11в
Тел: 011/77-09-099

Нови Сад, Булевар Ослобођења 111
Тел: 021/66-22-757

www.slusniaparatizonex.rs
info@slusniaparatizonex.rs

Интерно гласило
војних ветерана

ИЗДАВАЧ
Удружење војних пензионера Србије Београд,
Браће Југовића 19

ЗА ИЗДАВАЧА
Љубомир Драгањац

Снимио:
Звонимир Пешић

ГОДИНА XX • БРОЈ 217 • ФЕБРУАР 2022.

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Звонимир Пешић

ЛИКОВНО-ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Милан Чуљић

СТАЛНИ САРАДНИЦИ
Др Часлав Антић мр Александар
Симоновски, мр Милан Шумоња,
Будимир М. Попадић, Душан Старчевић,
Влада Ристић

ДОПИСНИЦИ

Предраг Добић (Сремска Митровица),
Радивоје Здравковић, (Подгорица),
Будимир М. Попадић (Нови Сад),
мр Александар Симоновски (Крушевац),
Стеван Стојановић (Шабач),
Драгослав Ђорђевић (Крагујевац),
Драган Дабетић (Зајечар)

ФОТОГРАФИЈЕ У БРОЈУ
Будимир М. Попадић М. Чуљић, дописници
и сарадници

УНОС ТЕКСТОВА
Редакција

Лист излази месечно.
Телефон-факс: 011/322-8076

ШТАМПА
Пан-пласт, Београд

Адреса, Београд, Браће Југовића 19

Ел. пошта: uvps.veteran@gmail.com
Сајт Удружења <http://www.uvps.rs/>

ЦИП –
Каталогизација у
публикацији
Народна
библиотека
Србије Војни
ветеран ИССН
1452-3809

Адвокатске услуге за КВП

БЕСПЛАТНИ САВЕТИ И ПОВОЉНИЈЕ ОСТАЛЕ УСЛУГЕ

На основу уговора о пословној сарадњи закљученог са УВПС, адвокати:

*Ивана Ц. ЈОВАНОВИЋ, из Београда, ул. Балканска бр. 18, локал 93 (ТЦ „Иванијум“), тел. 011/2644384 и 064/1735395; Клијенте прима: уторком: од 17.00-19.00 часова;

За потребе војних пензионера обављаће следеће правне послове: даваће бесплатне правне савете и пружаће све остале адвокатске услуге уз накнаду по важећој адвокатској тарифи умањеној за 30 одсто (адвокат Ивана Јовановић).

УСЛУГЕ ВЕЗАНЕ ЗА САХРАНУ ПРЕКО УДРУЖЕЊА

Уколико користите услуге у вези сахрањивања преко Удружења војних пензионера Србије требало би да знате да услуге могу користити чланови УВПС, чланови њихових породица, као и сви остали војни осигураници.

Преко Удружења могу се добити комплетне услуге везане за сахрану:

- организација и заказивање термина за сахрану или кремацију,
  - упис у матичну књигу умрлих,
  - спроводница за пренос покојника,
  - штампање посмртних плаката,
  - продаја погребне опреме,
  - превоз покојника,
  - организација војних почаста,
  - помоћ око сређивања докумената пре и после сахране ради регулисања права чланова породице после смрти војног осигураника,
  - Умањење укупних трошкова за висуину рефундације
  - бесплатан долазак у стан породице преминулог ради договора.
- Све додатне информације могу се добити у месним и општинским организацијама УВПС, или директно на тел. 064/1660-423 и 011/3181-812.

ЗАКАЗИВАЊЕ ПОЧАСТИ ЗА САХРАНЕ

У београдском гарнизону заказивање почасне јединице ради одавања почаста преминулим старешинама може се обавити путем следећих телефона:
у радно време: 011/300-5200
у ванрадно време: 011/206-4569

ПЕНЗИОНЕРСКО ЋОШЕ

*Само шаховски краљеви
ћину без војних ћочасћи.*

*Ни војска ни шаховска
шабла
не ћирће све.*

*Слабо је ћирао,
ћуцао је ћорцима.*

*Са вишим ћоложајем
дошао је у ћаћ-ћозицију.*

Боље ћаћ нећо раћ!

*С вишим ћином и у браку
и у шаху више зна,
а маће може.*

Раде Милосављевић

TANJA dent

Стоматолошка ординација
„ТАЊА ДЕНТ“

Телефон: +381 63 214 800
Михаила Булгакова 50а, Београд
е-маил:
dr.tanjavukmirovic@yahoo.com

Пружа све врсте стоматолошких услуга војним пензионерима и члановима њихове породице, са 10% попушта.
Такође се нуди и могућност одложеног плаћања на више рата.

Др Тања Вукмировић
специјалиста опште стоматологије

Прегледе можете заказати на:
063/214-800 / 061/252-8686

Радно време од 12 до 20 х